

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Första Kammaren. N:o 29.

Fredagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollen för den 21 och 22 i denna månad.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 1 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; och

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i tiden för ekonomiska besigtningars hållande.

Anmälades och bordlades lagutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 45, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets i 3 punkten af dess utlåtande n:o 32, i anledning, bland annat, af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885, gjorda hemställan beträffande § 27 mom. 2 i nämnda lag;

n:o 46, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af 60 och 65 §§ utsökningslagen den 10 augusti 1877;

n:o 47, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning rörande äkta makars egendomsförhållanden;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående sparbanker m. m.; och

n:o 49, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets i andra punkten af dess utlåtande n:o 20 öfver väckta motioner om ändringar i strafflagen den 16 februari 1864 gjorda hemställan beträffande 15 kap. 24 § samma lag.

Vid föredragning af herr *Sannes* den 27 i denna månad bordlagda motion, n:o 34, angående skrifvelse till Konungen i fråga om befrielse från konsulatavgifts erläggande för svenska fartyg samt rörande konsulatväsendets ombildning, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 4.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 27 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 60.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de under dagen första gången bordlagda ärendena samt sist statsutskottets utlåtande n:o 60.

Kammaren åtskildes kl. 2.44 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Lördagen den 30 april, f. m.

Kammaren sommanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *von Otter* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förhöjning af anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför.

Justerades protokollet för den 23 i denna månad.

Herr talmannen tillkännagaf, att hans excellens friherre *Bildt* skriftligen anmält sig vara af illamående hindrad bevista dagens sammanträde.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr *G. A. Ekdahl* till följd af reumatisk värk är ur stånd att lemna sitt hem, intygas på heder och samvete.

Södertelge den 29 april 1892.

O. A. Martin,
1:e stadsläkare.

Upplästes följande skrifvelse:

Till Riksdagens Första Kammare.

Fullmäktige i riksbanken hafva härmed skolat vördsamt anmäla att, enligt aflemnad läkareattest, kamreraren m. m. C. C. A. G. Westman,

som vid innevarande riksdag utsetts till andre suppleant i riksbankens styrelse, den 23 dennes affidit.

Stockholm den 29 april 1892.

Pehr Ehrenheim.

A. H. Fock.
R. Törneblad.

J. W. Arnberg.
Erling Ribbing.

F. O. Richter.
Liss Ol. Larsson.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren, att med anledning af berörda dödsfall val af en suppleant för fullmäktige i riksbanken skulle företagas; och uppdrog kammaren verkställigheten häraf åt de vid detta riksmöte af kammaren redan tillsatte valmän och suppleanter för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken jemte deras suppleanter.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående tullbevillningen; och

lagutskottets memorial n:o 50, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets utlåtande n:o 12 öfver väckta motioner om ändrad lagstiftning i fråga om skydd för hemdjur mot skada af hundkreatur.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial och utlåtanden nis 45—49.

Föredrogos å nyo konstitutionsutskottets den 26 och 27 i denna månad bordlagda memorial n:o 14, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

På framställning af herr talmannen beslöts, att förevarande memorial skulle punktvis företagas till afgörande sålunda, att utskottets yttrande beträffande tillämpning af § 106 regeringsformen först föredrogos och sedermera hvad utskottet ansett vara af beskaffenhet att böra jemlikt § 107 regeringsformen hos Riksdagen anmälas.

Utskottets yttrande beträffande tillämpning af § 106 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

*Utskottets anmälan jemlikt § 107 regeringsformen.**Anmärkingar
mot statsråd.*

Herr statsrådet friherre von Otter: Då konstitutionsutskottets samtliga ledamöter från denna kammare reserverat sig mot utskottets beslut i föreliggande fråga, anser jag mig kunna yttra mig helt kort. Jag torde dock böra lemna några upplysningar beträffande ifrågasvarande öfverbetalningar och anslagsställningen i öfrigt.

Såsom kammaren torde påminna sig, beslöt Riksdagen förledet år att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för åstadkommande af jemvigt i anslaget till flottans öfningar samt till förekommande af anticipationer. Då nu ny anmärkning blifvit gjord mot mig i detta hänseende, ligger det nära till hands att antaga, att nya öfverskridningar å samma anslag egt rum. Men så är icke förhållandet, mine herrar. Tvärtom har ett öfverskott af 173,000 kronor under näst förfutna år uppkommit, som är tillräckligt att utjemna föregående års brist, och litet dertill. Visserligen är det nu fråga om 1890 års öfverbetalningar, men de voro redan gjorda, när Riksdagens skrifvelse kom, så i det fallet torde ingenting kunna läggas mig till last.

Beträffande åter anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossecorpserna har jag redan i Kongl. Maj:ts proposition vid årets början antydtt omöjligheten eller åtminstone svårigheten att hålla detta anslag inom tillbörliga gränser, och detta på grund deraf, att båtsmännen icke afgå i samma förhållande som sjömanscorpserna ökas. Sjömanscorpserna har nemligen ökat med 1,588 man, under det båtsmännen förminskats med 915. Det gör en skilnad på 673 man eller just det antal, som måste beklädas utöfver det antal, för hvilket anslaget från början bestämdes, och under sådana förhållanden torde vara tydligt, att det icke kan räcka till. Å andra sidan har tvifvel uppstått, huruvida anslaget i och för sig vore tillräckligt. I det afseendet ber jag få upplysa, att för sjömanscorpserna fulltalig fordras 36,000 kronor utöfver hvad som nu utgår, under det att kostnaderna för båtsmännens beklädnad 1891 uppgick till 53,000 kronor. Tager jag skilnaden mellan dessa båda summor, 17,000 kronor, så finner jag just den summa, som blifvit för mycket utbetald, jemfördt med hvad det borde varit under normala förhållanden; och då det varit öfverskott 1891 af 7,700 kronor, inses ju tydligt, att det skulle blifva ett öfverskott af omkring 10,000 kronor under normala förhållanden, d. v. s. om båtsmännen vore borta och sjömanscorpserna vore fulltaliga.

Jag har endast ansett mig böra upplysa om detta.

Herr statsrådet Groll: Konstitutionsutskottet har under mom. 2 gjort en anmärkning, som är rigtad mot behandlingen af vissa mål på civildepartementets föredragning. Denna anmärkning innebär egentligen, att då i mål af förevarande beskaffenhet, det vill säga af kammarrätten handlagda så kallade anmärkningsmål, en tjänsteman blifvit af kam-

*Anmärkingar
mot statsråd.*

(Forts.)

marrätten ålagd återbäringsskyldighet af medel, som på hans föredragning utanordnats, Kongl. Maj:t icke skulle ega att, om kammarrättens utslag vore lagligen grundadt, eftergifva återbäringsskyldigheten. Den anmärkning, som i detta afseende af utskottet framställs, beror, enligt min tanke, på en missuppfattning af betydelsen af den revision, som i kammarrätten eger rum. Denna revision har till ändamål, utom att tillse att de betalningar, som i räkenskaperna finnas uppförda, verkligen blifvit gjorda — hvarom i detta fall icke råder något tvifvel — äfven att undersöka, huruvida dessa verkligen gjorda utbetalningar grunda sig på de lönestater, som finnas fastställda, eller på några eljest af Kongl. Maj:t meddelade föreskrifter. För hvarje år utfärdas af statskontoret och meddelas hvarje Kongl. Maj:ts befallningshafvande förteckning öfver de anslag, som stå till hans förfogande. Detta är den så kallade lönestaten, och hvarje utaf länsstyrelsen gjord utbetalning af medel, som äro å riksstaten uppförda, måste grunda sig på denna lönestat. Det kan visserligen inträffa, att under årets lopp Kongl. Maj:t kan af särskild anledning meddela förändrade föreskrifter med afseende på dispositionen af ett eller annat anslag, eller att Kongl. Maj:t kan göra tillägg till de föreskrifter, som i afseende å de i lönestat uppförda anslag gälla; och detta meddelas i så fall Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom statskontoret samt betraktas såsom tillägg till lönestaten. När nu vid granskningen i kammarrätten ingen anledning till anmärkning finnes i fråga om huruvida den eller den utgiften verkligen blifvit gjord, blifver andra frågan den: är den behörigen gjord? I fråga derom har kammarrätten endast att se till, huruvida utbetalningarna öfverensstämma med lönestaten eller eljest efter dess utfärdande af Kongl. Maj:t meddelade föreskrifter. Så snart kammarrätten finner, att så är förhållandet, föranleder granskningen icke till någon åtgärd. Men finner kammarrätten, att en utbetalning i ett eller annat afseende icke öfverensstämmer med lönestaten eller af Kongl. Maj:t särskildt meddelad föreskrift, måste kammarrätten naturligtvis, enär utbetalningen icke grundar sig på någon af Kongl. Maj:t meddelad föreskrift eller på lönestaten, förklara densamma hafva obehörigen skett. Deraf följer naturligtvis, att den tjänsteman, på hvars anordning dessa medel kommit att utbetalas, måste redovisa dem, det vill säga lemna dem tillbaka till staten, och det är därför, som kammarrätten i nu förevarande fall, då utbetalningarna funnits icke grunda sig på gällande bestämmelser, förklarar att medlen skulle återbäras. När sedermera genom besvär ett sådant mål drages under Kongl. Maj:ts pröfning, har Kongl. Maj:t i första rummet att tillse, huruvida kammarrättens utslag är lagligen grundadt, det vill säga huruvida dessa utbetalningar äro grundade på vederbörande lönestat eller på af Kongl. Maj:t särskildt meddelade föreskrifter eller icke. I alla de fall, som nu äro i fråga — det är fyra särskilda mål, som omtalas i konstitutionsutskottets betänkande — har Kongl. Maj:t funnit, att det icke var någon föreskrift i lönestaten eller särskildt af Kongl. Maj:t meddelad, som kunnat med

fog åberopas såsom skäl för dessa utbetalningar. Derför har Kongl. Maj:t förklarad kammarrättens utslag vara lagligen grundadt. Men deraf följer alldeles icke, att Kongl. Maj:t icke skall kunna ega en ytterligare pröfningsrätt. Kongl. Maj:t eger naturligtvis i sammanhang dermed undersöka, om den ifrågavarande utgiften varit till nytta för staten, om staten fått valuta för den; och om Kongl. Maj:t det finner, är det väl icke mer än en skyldighet af staten att betala hvad som kommit staten till godo. Derför kan Kongl. Maj:t, vare sig någon ansökan blifvit gjord eller icke, säga: ja, oaktadt kammarrättens utslag är lagligen grundadt, så ock då de prestationer, hvarför utbetalningarna egt rum kommit staten till godo, bör staten betala dem; och detta sker i så fall på det sättet, att staten eftergifver sin fordran att få tillbaka de statsmedel, som för ändamålet äro utgifna.

*Anmärkingar
mot statsråd.
(Forts.)*

Jag torde för denna kammare icke behöfva anföra några belysande exempel. Ett vill jag dock nämna. Om man skulle tänka sig, att en stor eldsvåda inträffat, och att många människor derigenom blifvit husvilla och stodo utan föda, så ville jag se, hvilken Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som icke skulle anse för sin skyldighet att af tillgängliga statsmedel söka förebygga den första nöden. Det kunde hända, att det icke vore möjligt att hinna inhemta Kongl. Maj:ts åsigt i frågan, utan på sin risk betalar befallningshafvanden ut hvad nödigt är. Om sedermera kammarrättens revision hunne försiggå, innan Kongl. Maj:t pröfvat denna åtgärd af sin befallningshafvande, är det tydligt, att kammarrätten måste säga: denna utbetalning har icke varit grundad på någon lönestat eller någon af Kongl. Maj:t meddelad föreskrift, och därför skall det utgifna beloppet återbäras. Men lika säkert torde vara, att, om frågan genom besvär drages under Kongl. Maj:ts pröfning, Kongl. Maj:t förklarar: detta kammarrättens utslag är lagligen grundadt, men på grund af omständigheterna i målet finner Kongl. Maj:t, att Dess befallningshafvande, ehuru han icke handlat i öfverensstämmelse med gällande föreskrifter, dock förfarit så som klokheten bjudit, och att utgiften därför bör af staten vidkännas.

Sådan anmärkningen är formulerad, anser jag mig egentligen icke behöfva yttra något vidare, ty anmärkningen rör sig endast om frågan, huruvida Kongl. Maj:t är berättigad att efterskänka återbäringsskyldighet, då ett kammarrättens utslag förklaras lagligen grundadt, men jag kan i alla fall nämna några ord om de särskilda utbetalningar, som här äro i fråga. De kunna hänföras till tre kategorier. Några anmärkingar afse inköp af böcker. Hittills har verkligen icke funnits något medgifvande för länsstyrelserna att inköpa böcker. Det är emellertid alldeles nödvändigt för länsstyrelserna att hafva tillgång till lagböcker samt kartor och kalendrar, som röra länet, och länsstyrelserna hafva därför i allmänhet på eget ansvar inköpt hvad nödigt varit, så vidt jag vet utan klander ända till 1889, då kammarrätten började göra anmärkning på detta. Då Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derigenom fästades på saknaden af en föreskrift härutinnan, bestämde

Anmärkingar
mot stateråd.

(Forts.)

Kongl. Maj:t 1890, att hvarje länsstyrelse skulle ega inköpa böcker till visst maximibelopp, så att numera är den anledningen till anmärkning i kammarrätten för framtiden undanröjd.

Vidare har derstädes anmärkts, att, sedan en bok inköpts, densamma blifvit inbunden på statens bekostnad, Frågan gälde 1 krona 50 öre. Länsstyrelsen kunde naturligtvis hafva köpt en inbunden bok i stället för en häftad, och då hade en grund mindre för anmärkning förefunnits.

Den tredje kategorien af anmärkingar rör frågan om betalning för renskrifning. Kongl. Maj:t har genom nåd. bref den 31 maj 1878 medgifvit länsstyrelserna rättighet att utaf expensmedlen bekosta viss renskrifning, men under det vilkor, att grunden, hvarefter ersättningen beräknades, skulle vid räkningens afemnande tydligt angifvas. I de fall, som utskottet relaterar, kunde måhända grunden för beräkningen hafva varit närmare angifven; men Kongl. Maj:t har icke föreskrifvit, efter hvilken grund betalningen får ske, utan endast att en grund skall angifvas, på det att den må kunna pröfvas. Nu är i några fall uppgifvet, att för renskrifning utbetalats så och så mycket efter dag, och i andra fall så och så mycket efter timme; i allmänhet har kammarrätten vid föregående tillfällen godkänt »efter timme» såsom en lämplig beräkningsgrund, liksom ock då det uppgifvits, att renskrifningen betalats med så och så mycket för ark eller sida, hvaremot dagafföning af kammarrätten ansetts såsom en obestämd och sväfvande grund för beräkningen. I vissa fall har ock inträffat, att icke någon grund angifvits för beräkningen. De anslag, som finnas för extra biträden på sjuete hufvudtiteln, hafva emellertid ofta och särskildt, såsom det synes, i förevarande fall icke räckt till för behofven på extra biträden, och då hafva länsstyrelserna, när de icke kunnat anställa så många extra biträden, som behöfts för att fullgöra, jemte öfriga göromål, äfven renskrifningen, nödgats låta genom andra personer verkställa densamma. Det har äfven någon gång händt, att extra biträden, som uppbära arfvoden från anslaget till dylika biträden, arbetat på öfvertid och därför fått särskild betalning ur expensanslaget. Det kan ju möjligen tänkas, att förhållandena härutinnan kunna behöfva något regleras genom bestämdare föreskrifter, men i alla de ifrågavarande fallen finnes intet tvifvel om, att utbetalningarna gjorts för verklig utfördt arbete. Vid sådant förhållande vill jag hemställa, huruvida det icke skulle hafva varit i högsta grad obilligt, om de tjenstemän, som utanordnat beloppen, nödgats återbära dem, då arbetet verkstälts för statens räkning, och om icke staten i stället bör betala arbetet, och det är därför som i alla dessa frågor betalningsskyldigheten för tjenstemännen blifvit eftergifven.

Hvad utskottets anmärkning under mom. 3 rörande ändring i fastställd prestlöneroglering beträffar, tror jag mig endast behöfva erinra kammaren om, att en anmärkning af fullkomligt enahanda innebörd

gjordes af konstitutionsutskottet vid förra riksdagen, och att samma anmärkning i denna kammare utan vidare lades till handlingarna.

Herr Bergius: Såsom konstitutionsutskottets memorial visar, hafva utskottets samtliga ledamöter från Första Kammaren reserverat sig mot utskottets åtgärd att hos Riksdagen anmäla de ärenden, som finnas upptagna i de föredragna punkterna, emedan dessa utskottsledamöter ansett ifrågavarande regeringsåtgärder icke vara af beskaffenhet, att de bort föranleda anmälan hos Riksdagen. Här har ock nu tydligt ådagalagts, att utskottet saknat giltiga skäl för ifrågavarande anmälan, och hemställer jag därför, att denna anmälan icke må föranleda till annan åtgärd, än att memorialet lägges till handlingarna.

Efter härmed slutad öfverläggning lades nu förevarande punkt till handlingarna.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 23 och 26 innevarande april bordlagda utlåtande n:r 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

1 och 2 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

3 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Kongl. Maj:t har i denna punkt begärt 177,700 kronors förhöjning i anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps' vapenöfningar, och utskottet har föreslagit 77,700 kronor. Nu hafva visserligen statsutskottsledamöterna från denna kammare reserverat sig mot utskottets beslut, och föreslagit att Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas, hvadan jag hoppas, att också kammaren skall göra detsamma, men jag anser det likväl vara min skyldighet att något närmare redogöra för de skäl, som föranledt Kongl. Maj:t att begära nämnda anslag. Förhöjningen uti anslaget är, såsom i den kongl. propositionen tydligen framhållits, uteslutande afsedt för att dermed anställa fälttjenstöfningar. Dylika fälttjenstöfningar äro för truppens och befälets utbildning af den stora vigt, att de numera förekomma i alla länder, till och med i sådana länder som Norge, Danmark och Schweiz, och i de större länderna med stora arméer förekomma dylika för hvarje år i stor skala, hvilken dessutom under de sista åren ständigt ökats, så att exempelvis för två år sedan fälttjenstöfningar förekommo i Ryssland med icke mindre än 120,000 man samlade på ett enda ställe. Likaså voro i Frankrike vid den sista stora

Höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps vapenöfningar.

*Höjning af an-
slaget till in-
delta arméns
och Vernalands
fältjägarecorps
vapenöfningar.*

(Forts.)

manövern 120,000 man samlade, och i fjolårets fälttjenstöfning för den österrikiska armén deltog icke mindre än 70,000 man, allt för att öfva befälet, i synnerhet det högre, samt vänja detsamma vid förandet af de i fält förekommande fraktionerna samt vid ordnandet och ledandet af de stora massorna samt vidare för att vänja intendenturen och trängen vid förekommande svårigheter. I Sverige ha ju också sedan gammalt dylika större truppsammandragningar egt rum, och de hafva förut kallats lustläger och voro ett särskildt slags manövrer. De förekommo vid exercistiden på Ladugårdsgärdet, Axvall eller någon annan större hed, och man öfvade företrädesvis brigadexercis på fältet, emedan de oskördade åkrarne och oslagna ängarne tvungo truppen vid öfningarnas utsträckning i den omgifvande terrängen att hålla sig till landsvägarne och skogarne. Dessa äldre fältmanövrer voro således egentligen en karrikatyr på verkliga fälttjenstöfningar, och man kan säga, att de visade, huru dessa *icke* skola göras. Det var således nödvändigt att ändra detta förhållande, ehuru öfningarna onekligen blefvo mindre kostsamma, då de företogos under sjelfva mötetiden. 1871 började man således att här liksom i andra länder förlägga dessa fälttjenstöfningar till hösten, d. v. s. till en tid, då fälten voro skördade och truppen kunde fritt röra sig öfver desamma. Såväl 1871 som 1884 fann man snart, huru ytterst ovant manskapet var att röra sig i terräng, hvilket för öfrigt var förklarligt, då detsamma dittills endast beträddt exercisfältet och landsvägen. Man kunde emellertid då börja ordna dessa öfningar mera fältmessigt, och sedan dess har fältmessigheten allt mer ökats, och jag har anledning tro, att våra fälttjenstöfningar i detta hänseende äro fullt ut jemförliga med utlandets och kanske till och med ligga öfver dem, derigenom att hos oss införts bivackering i skyddstält, som soldaterna sjelfva medföra. Annars är det i utlandet vanligt, att inqvartering sker i byarne. Hos oss får vidare intendenturen skaffa den erforderliga födan, och trängen framföra densamma, hvarefter truppen får sjelf anrätta den på fullkomligt fältmessigt sätt. Nu är behofvet af dessa öfningar insedt och erkändt i alla länder, men jag får framhålla, att i Sverige är detta behof större än i något annat land, emedan, oafsedt den ringa öfningen, arméns möten äro förlagda till sommaren, hvarför man under exerciser aldrig får röra sig annat än på exercisfältet eller någon gång i en skog. De militära myndigheterna hafva äfven klagat öfver detta förhållande och nästan årligen hemställt, att regementsmötena måtte förläggas till hösten, för att bereda möjlighet att öfva truppen utanför exercisfältet och så ordna öfningarna, att man på exercisfältet endast behöfde genomgå detaljerna och det formella, och sedan göra tillämpningen häraf i terrängen. Men så länge vi skola hafva denna indelta armé, der karlarne måste föda sig genom jordbruk, möter det naturligtvis stora svårigheter att årligen förlägga regementsmötena just till den årstid, då soldaterna annars skulle sköta sin jord och berga sin skörd. Detta är ett af skälen, hvarför vi måste hafva särskilda fälttjenstöfningar.

Ett annat skäl är vidare, att regementena ligga så spridda i landsorten. Der göra de sina möten hvar för sig och sköta sig så godt de kunna, men se för öfrigt intet, som för den militära utbildningen kunde vara af gagn. Det kan hända, att indelta trupper icke på 10 år komma tillsammans med andra vapen. Många konstaplar och menige man finnas vid artilleriet, som aldrig sett vare sig en kavallerist eller infanterist. Då vi nu veta, att intet af de särskilda truppslagen ensamt för sig eller utan samverkan med de andra kan genomföra en ordentlig strid, huru kan man då tänka sig, att denna samverkan skall blifva möjlig, då de olika trupperna i fredstid aldrig sammanföras? Huru blir det möjligt för t. ex. infanteriet att upptaga eu strid i förening med artilleri, då det icke är förtroget med detta vapen eller känner dess fördelar och olägenheter? Huru skola regementsofficerare i allmänhet, när de sedan vid detacheringar föra befälet öfver de tre olika vapenslagen, riktigt kunna sköta dessa, om de icke förut haft någon öfning deri? Detta har man äfven klart insett i många länder, så att der ingen befordras till regementsofficer, förr än man haft tillfälle att se honom efter olika taktiska uppgifter föra afdelningar, sammansatta af alla vapenslagen. Huru skola vidare staberna kunna utbildas, om de icke få tillfälle att tjenstgöra? Man kan säga, att utan dessa fälttjänstöfningar blir vår svenska armé en mosaik af väl arbetade stenar, för hvilka den nödvändiga sammanfattningen saknas. Man har också vid dessa öfningar kunnat se en stor skillnad mellan de öfriga trupperna och dem, som legat i en stor garnison och haft tillfälle att samarbeta och öfva sig med de andra truppslagen.

Hvad Kongl. Maj:t här begärt är endast ett minimum, ty det afses blott att hvart annat år kunna hålla fälttjänstöfningar med en tredjedel af stammen, så att hvarje regemente hvart sjetta år skall få vara med, men om beväringen är aldeles icke fråga. Det är således det allra minsta som sättes i fråga.

Denna Kongl. Maj:ts begäran är icke ny, ty Kongl. Maj:t har redan vid flera föregående riksdagar framhållit detta behof. Vid 1875—1879 års riksdagar begärde Kongl. Maj:t för hvarje år 422,000 kronor, således mer än dubbelt af hvad som här nu är föreslaget, men detta afslogs af Riksdagen. 1878 beviljade dock Riksdagen emellertid 388,000 kronor, och öfningarna höllos, men dessa voro de enda, som på 10 år kunnat ega rum. Sedermera hafva till följd af portions- och rationsprisens nedgående besparingar kunnat göras på vapenöfningsanslaget, och härigenom har det varit möjligt att hålla fälttjänstöfningar 1884, 1886 samt 1888 och 1889, men prisen på lifsmedel och förnödenheter ha sedan dess återigen stigit till samma höjd som förut, så att det är nått och jemnt, att man kan få mötesanslaget att räcka till de föreskrifna regements- och andra möten, och det ännu mindre är möjligt att göra besparingar. I föl måste Kongl. Maj:t med hänsyn till anslagets knapphet låta inställa redan anbefalda fälttjänstöfningar, och i år har man måst minska öfningstiden för den

IIöjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps vapenöfningar.
(Forts.)

Höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps vapenöfningar.

(Forts.)

indelta arméns remonter, ehuru den redan förut är knapp nog, allt emedan penningarna icke räcka till. Således är det nödvändigt att höja ifrågavarande anslag, för att dessa numera så nödvändiga fälttjenstöfningar skola kunna hållas.

Hvad de olika portionsprisen göra på anslaget i dess helhet inses lätt, då man vet, att indelta armén i rundt tal har 1 million öfningsdagar om året, och hvarje öre på portionspriset således gör 10,000 kronor om året. Då portionspriset 1888 var 43 öre, men sedan stigit till 56, åstadkommer skilnaden mellan dessa pris på portionen, eller 13 öre, att besparingar under ett år kunnat göras till belopp af 130 tusen kronor eller ungefär hälften af kostnaden för fälttjenstöfningars anställande. Dessutom var rationspriset förr billigare med omkring 45 öre. Hade vi således samma pris som 1888, då ginge det mycket väl. Nu säger här utskottet, att anledning icke torde vara att antaga, att de nuvarande höga prisen å fourage- och proviantartiklar skola länge bibehålla sig, men det kan naturligtvis ingen veta. Vidare säger utskottet, att vid 1891 års slut förefans en reservation på anslaget af 37,095 kronor, men denna summa utgör af hela den beräknade kostnaden för fälttjenstöfningars anställande endast omkring 3 proc., så att detta förhållande torde ingenting vara att tala om. Summan är tvärtom alldeles för liten, i synnerhet som det, då Kongl. Maj:t i november månad bestämmer att öfningar skola hållas under följande år, är alldeles omöjligt att veta hvad det kommer att kosta. Det är först sedermera som auktionerna hållas, och man måste visserligen göra sina kalkyler, men man vet ingenting bestämdt derigenom. De fallande prisen kan wan därför ingenting bygga på, och det är således enligt mitt förmenande, för att hålla armén uppe vid den öfning och färdighet, som hittills varit möjligt, alldeles nödvändigt, att den begärda förhöjningen i anslaget beviljas.

Friherre von Kræmer: Efter krigsministerns yttrande behöfver jag icke tillägga många ord, då jag här står antecknad såsom reservant och ogillar det slut, hvartill utskottet kommit. Jag vill blott påpeka ett par omständigheter, som krigsministern visserligen i förbigående berörde, ehuru icke vidare utförligt. Herr krigsministern nämnde ordet lustläger, såsom dessa truppsammandragningar förr kallades. Detta är åter ett exempel på hvad jag förra gången i en dylik fråga påpekade, nemligen »ordets magt öfver tanken». Det är det olyckliga namnet lustläger, som hos de djupa lagren af folket grundlagt föreställningen, att detta mer är en militärisk lek än en nödvändig förberedelse till kriget. Att så icke är förhållandet, derom behöfver jag icke här i kammaren orda, och dessutom är det nogsamnt känt för hvar och en, som bevistat dessa fälttjenstöfningar, att de numera gå ut på helt annat än lust och äro verkliga, allvarsamma och kanske stundom nästan för skarpa öfningar.

Jag vill äfven påpeka, att just under de sista åren, då fälttjenst-

öfningar icke egt rum, hafva reservationerna behöft tillgripas. Jag ber att i detta fall få fullständiga uppgifterna. Till 1890 voro reservationerna 169,007 kronor 67 öre; till 1891 sjönko de till 100,827 kronor 71 öre och uppgå nu till 1892 icke till mer än 37,095 kronor 91 öre. Detta bevisar tydligen, att med nu gällande pris på proviant och fourageartiklar anslaget är alldeles otillräckligt, enär besparingarna ätas upp. Härtill invände man i utskottet: huru är det möjligt, då några fälttjänstöfningar under de sista åren icke egt rum? Jo, det kommer sig helt enkelt deraf, att detta anslag är för »indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps' vapenöfningar» och icke blott till »fälttjänstöfningar». Det är de vanliga vapenöfningarna som blifvit så mycket dyrare, att de tagit i anspråk äfven de delar, som förr kunnat användas till fälttjänstöfningar. Det är måhända en framtids-tanke att skilja detta anslag i två delar, och således få ett till fälttjänstöfningars anställande och ett till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps' årliga vapenöfningar, men denna sak föreligger icke nu.

Jag behöfver icke tillägga något vidare och inskränker mig således till att yrka afslag på utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps vapenöfningar.

(Forts.)

Friherre Klinekowström: Jag har begärt ordet, därför att jag är af en olika åsigt mot kammarens reseranter. Man behöfver verkligen icke vara fackman för att genast finna, att de skäl, som statsutskottet här anfört för afslag på Kongl. Maj:ts proposition, äro ytterst svaga och otillräckliga. Men, mine herrar, jag tror och förmodar, att bakom detta afslag ligger en tanke, som statsutskottet icke uttalar, men som jag anser mig skyldig att uttala och som är af en principiell vikt och af den största betydighet för arméfrågan i dess helhet. Det är känt — jag behöfver här kanske icke nämna det — att enligt 4 § regeringsformen Konungen ensam eger rätt att utse sina rådgifvare under den förutsättning, som samma paragraf förutsäger, nemligen att dessa rådgifvare skola utses bland kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade infödde svenske män af den rena evangeliska läran. Men lika säkert som denna grundlagsenliga rätt är Konungen ensamt tillförsäkrad, lika säkert anser jag Riksdagen hafva icke endast rättighet utan äfven skyldighet att inför svenska folket, hvars representanter Riksdagens medlemmar äro, lemna sitt förtroende åt en rådgifvare eller undandraga sitt förtroende åt en rådgifvare, då detta förtroende inom Riksdagen saknas. Jag tackar herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet för den upprigtighet han visade, då han framställde sina åsichter rörande landets försvarsreorganisation i dess viktigaste principer angående frågan om den så kallade stamorganisationen. Af det skälet var det för Riksdagen en dyrbar upplysning, men jag tror, att denna upplysning var af beskaffenhet att icke ingifva *de* medlemmar af Riksdagen förtroende för denna organisationsfråga, hvilka anse, att vår indelta armé är det säkraste stöd och skydd för landet såväl i

Höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps vapenöfningar. händelse af krig, som äfven för den inre ordningens upprätthållande. Jag vill här endast citera två uttryck af herr departementschefen, som gifva stöd åt min uppfattning, att herr departementschefen icke anser den indelta armén hädanefter vara en tjenlig stamtrupp för beväringens manskapet. Det ena uttrycket förekommer i herr departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet för landtförsvarsärenden i Kongl. Maj:ts proposition n:o 2, angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885. Herr statsrådets yttrande är dateradt den 4 januari 1892, och den kongl. propositionen gifven Stockholms slott den 13 januari 1892. Der säger herr departementschefen: »att sålunda, derest svenska folket vill hafva en på samma gång duglig och relativt billig försvarsorganisation, stamsystemet måste utbytas mot ett rent värnpligtssystem, står för mig klart.» Detta finnes på pag. 6 i nämnda Kongl. Maj:ts proposition, och ytterligare finnes på pag. 7 följande passus af herr departementschefen: »Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att det af senaste landtförsvarskomitée utarbetade, på principen af allmän värnpligt grundade, härordningsförslag i hufvudsak lägges till grund för den proposition rörande landtförsvarets ordnande, Kongl. Maj:t torde böra för Riksdagen framlägga.» Som herrarne hafva sig väl bekant, blef denna herr departementschefens åsigt om framläggande af det s. k. generalsförslaget till denna Riksdag af statsrådets samtliga öfriga ledamöter ogillad på den grund, som herr statsministern anför i statsrådsprotokollet, att den frågan ännu icke vore utkämpad, vare sig inom Riksdagen eller inom landet, huruvida det skulle vara stam till beväringen eller icke, och huruvida denna stam skulle bestå af antingen indelta trupper eller värfvade trupper enligt 1883 års arméförlags bestämmelse.

Dessutom har herr departementschefen, den 6 april innevarande år, när fråga var före, bland annat, om anslag till arfvode åt fördelningsintendenterna, äfvensom rörande åtskilliga armén beträffande frågor, yttrat: »vårt försvar kan icke stärkas, vare sig på den indelta eller värfvade arméns väg, men då den måste förstärkas, finnes icke något annat sätt än genom värnpligt eller genom ökning af beväringens öfningar. Herrarne veta alla — och jag vill icke fördölja det — att jag helst skulle hafva ställt mig på den rena värnpligtens grund. Ty jag är öfvertygad om, att vi måste komma derhän, och det enda sättet att få en här, som kan försvara oss, är att finna häri.» Jemte det jag uppriktigt tackar herr departementschefen för detta lojala och öppna uttalande i denna så viktiga principfråga, måste jag bekänna mig, just på grund deraf, icke vidare kunna hafva det förtroende till honom, som skulle fordras för att jag vill medgifva och ingå på de förslag, som han har ifrågasatt. Och, mine herrar, Riksdagen har ju egentligen intet annat sätt att gifva ett sådant mistroende till kända än genom att neka åtskilliga anslag, som departementschefen föreslagit och, på denna grund Kongl. Maj:t begärt.

Här förekomma nu tvenne sådana anslag på ordinarie stat. Det

ena är det förut framställda rörande behöfvat af öfningar för truppen, och det andra rörande anskaffande af förbrukningsammunition, som han velat nedpruta till 100,000 kronor. Nu torde man kunna invända, att dessa båda anslag äro ytterst nödvändiga, och det äfven om man ogillar departementschefens åsigt i denna så viktiga och principiella fråga om arméns omdaning. Ja, mine herrar, de äro behöfliga, dessa anslag, det inser jag väl, men på något kämbart sätt bör dock Riksdagen gifva till känna sin brist på förtroende till departementschefen, om Riksdagen hyser en sådan brist på förtroende. Derför kommer jag att med min röst biträda statsutskottets förslag i dessa båda punkter. Jag befarar nemligen, att om vid nästkommande riksdag ifrån Kongl. Maj:t inkommer ett förslag lika med det, som afgafs vid näst föregående och vid denna riksdag rörande ökade öfningar för beväringssmannskapet, ett förslag som jag förliden Riksdag biträdde; och som jag, om det återkommer nästa riksdag, ämnar med min röst biträda, såvidt icke vid det förslaget vidhänger den af statsutskottet nu gjorda försämring af detsamma, nemligen att sätta på vakans en stor del af kavalleriet och en mindre del af vårt infanteri och för denna vakansättning värfva folk till stamtrupp för beväringen, så kommer jag under inga vilkor att biträda ett sådant förslag. Men Kongl. Maj:ts förslag, framlagdt vid denna riksdag, kommer jag att söka, såvidt på mig kan bero, förorda.

Jag tror således, att bakom dessa afslag ifrån Andra Kammaren, ty denna kammare har redan afgjort dessa frågor, ligger hos åtskilliga medlemmar ett misstroende emot departementschefen i dessa viktiga principella frågor. Om ett arméförslag vid nästa riksdag kommer att af honom frambäras, så kommer just detta misstroende att spela en stor roll och minska möjligheten för ett dylikt förslags framgång.

Jag har för öfrigt icke något vidare att tillägga. Jag beklagar, att jag just varit den, som nödgats anföra uttrycket af ett misstroende, som jag tror delas af många utaf Riksdagens ledamöter; och som den gemensamma voteringen rörande dessa frågor snart skall utvisa, huruvida min förmodan är grundad eller icke, ämnar jag vid dessa punkter icke begära någon votering. Jag vet, att kammaren kommer att afslå statsutskottets betänkande i dessa punkter.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Friherre Klinkowström har här uttalat ett par satser, mot hvilka jag och, som jag hoppas, många af kammarens ledamöter måste nedlägga en reservation. Han har utgått från den åsigten, att om man ogillar ett förslag, som utgått från en af Konungens rådgifvare, så skall man ensamt af den anledningen vara berättigad att i en annan fråga, som alls intet samband har med den förra, rösta mot samma rådgifvare med uttalad åsigt att dymedelst gifva honom ett misstroende till känna. Detta sätt att gå till väga hörer till det parlamentariska partiväsendet och styrelsesättet, hvilket lyckligtvis ej är antaget i vårt land. Vid sådant sty-

Höjning af anslaget till in-delta arméns och Vermlands fältjägarecorps vapenöfningar.
(Forts.)

Höjning af an- reselsätt är ej ovanligt, att om man vill blifva af med en minister, så slaget till in- tager man honom för hufvudet för snart sagt hvad som helst och detta arméns gör honom därför ansvarig till och med för sådant, som oppositionen och Vermlands sjelf strax efter måste upptaga och frambära som sitt eget förslag. fältjägarcorpss vapenöfningar. Men, som sagt, så är ej bruket i vårt land. Det har väl knappast

(Forts.)

funnits någon departementschef, allt sedan departementalstyrelsen infördes 1840, som icke måst finna sig uti, att en eller flera af honom framlagda kongl. propositioner blifvit af riksdagen afslagna. Men visst vore det felaktigt att deraf draga den slutsatsen, att ingen af dem åtnjutit Riksdagens förtroende! Hvar och en vet, att en sådan slutledning vore ett stort misstag!

Den nu förevarande frågan är redan så pass utredd, att jag hoppas kammaren bifaller Kongl. Maj:ts proposition. Emellertid vill jag, efter jag nu har ordet, tillägga något litet till det krigsministern yttrat.

Den svenska arméns officerare stå i afseende på teoretisk bildning på intet vis efter sina kamrater i de öfriga europeiska arméerna. Deras undervisningsverk äro goda, och studierna bedrifvas i det hela väl och tillfredsställande. Men hvad som fattas dem, är tillräcklig praktisk öfning på *fältet*. Jag menar naturligtvis icke på exercisfältet, der kompani- och bataljonsöfningarna ega rum, utan ute i vår fria brutna mark och i förening med andra trupper i större samband. Der fordras af officeren, i synnerhet af regements- och stabsofficeren, egenskaper, som ej kunna förvärfvas vid skrifbordet eller i lärummet. Mången kan vara utmärkt hemma i taktikens teori och dock stå rådvill eller alldeles tappa hufvudet, då han kommer ut i skog och mark och der skall leda en trupp mot en fiende och på samma gång behålla sambandet med öfriga egna trupper eller utföra ett anfall eller ett återtåg utan att blottställa sin trupp mer än nödvändigt. Den nyare taktiken fordrar i vida högre grad, än förhållandet var förr, förmåga af sjelfverksamhet hos hvarje befälhafvare, och det i högre grad ju högre befäl han innehar. Nu hafva vi allt för sällan tillfälle att erbjuda våra trupper och våra officerare sådan öfning, och att så är, få vi ock allt emellanåt erfara vid de öfningsläger, som stundom, ehuru allt för sällan, ega rum. Om ock befålet i det hela väl fyller sina åligganden, så kan det ej nekas, att allt emellan svagheter förekomma, som, om det vore en strid på allvar, kunde medföra svåra följder. Enda hjälpen häremot äro ökade större fältöfningar för hela fördelningar.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag har naturligtvis ingenting att yttra angående det mistroende, som af en föregående talare omnämndes. Jag vill endast uttrycka min glädje deröfver, att detta mistroende tagit en sådan form, som statsutskottet i sina förslag visat, att nemligen utskottet höjt två ordinarie anslag, det ena med 100,000 kronor och det andra, som för fyra år sedan var synnerligen svårt att bibehålla vid sin dåvarande storlek, med 77,700 kronor.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes, i enlighet med de derunder förekomna yrkandena, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt och vidare på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen med öfvervägande ja besvarad.

4 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

5 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Äfven om jag icke har samma förhoppning om kammarens bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt som vid den föregående, ber jag dock att här få redogöra för de skäl, som hafva talat för Kongl. Maj:ts proposition, synnerligast som utskottet ansett, att de skäl, som statsrådet anfört för 200,000 kronor, äfven kunna utsträckas till en nedsättning af anslaget till 100,000 kronor.

Jag ber få nämna, att man kommit till dessa 200,000 kronor på det sätt, att man ansett, att till ammunition för artilleriet vore nödvändigt ett belopp af 40,000 kronor, dessutom 27,000 kronor för öfriga behof. Då blir det sedan fråga om dessa 255,000 kronor, hvilka generalfältygmästaren ansett vara nödvändiga för infanteriets skjutöfningar. När då generalfältygmästaren har upplyst, att man till nästa år icke kan utlemna mer än 38,000 gevär, d. v. s. till halfva arméns öfningar, har Kongl. Maj:t ansett, att man för det året kan nöja sig med hälften af förhöjningen; och hälften af 255,000 kronor är 127,500 kronor, hvilket tillsammans med de öfriga gör omkring 200,000 kronor. Jag får framhålla, att, beträffande dessa 200,000 kronor, det icke är fråga om några ökade öfningar för infanteriet. Generalfältygmästaren säger visserligen, att det skulle blifva 3,700,000 skott emot 3,200,000 förut, således en ökning af 500,000 skott, men han framhåller, att detta hufvudsakligen faller på skjutskolorna och andra särskilda öfningar. Det antal skott som en infanterist skjuter är ganska litet. Eu indelt soldat skjuter i rundt tal 40 skott om året, och beväringen skjuter första året 16 skott, andra året 32 skott. Det är, såsom herrarne torde finna, en ganska tarflig undervisning i skjutning. Nu är det icke fråga om att öka detta antal skott, utan endast att skjuta med nya gevär. Tydligt är, att då man skaffar sig nya handvapen, måste man hafva ny ammunition. Tekniken står icke stilla på ett ställe; alla framsteg kosta pengar och, såsom herrarne veta, är den nya ammunitionen dyrare än den gamla. Generalfältygmästaren framhåller, att den gamla ammunitionen kunde fås för 5 öre per skott, den nya kostar deremot minst 9 öre. Jemför man de nya patronerna med de gamla, så behöfva de förra 85 operationer, innan de blifva

Höjning af anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet.

*Höjning af an-
slaget till för-
svarsverket till
lands i allmän-
het.*

(Forts.)

färdiga, de senare deremot 40. Hvar och en, som haft med en mekanisk verkstad att göra, vet naturligtvis, att arbetskostnaden stiger, ju betydligare och ju flera operationer som måste företagas. Dertill kommer, att dessa nya kulor hafva en kolossal genomträngningskraft. Man skjuter med dem tvärt igenom en vanlig bondstuga, d. v. s. genom begge ytterväggarna och en mellanvägg. För att nu hafva en sådan kraft och för att kunna gå ut ur geväret med denna stora hastighet, måste kulorna omgifvas med en tunn mantel af stål eller nickelkoppar. Allt detta kostar pengar. Dertill kommer tillverkning, påsättning m. m. Detta anslag är således icke begärdt för att öka öfningarna, utan såsom en naturlig konsekvens, här som i andra länder, af de nya gevären och den nya ammunitionen, hvadan en ned-sättning i det af Kongl. Maj:t äskade anslaget betyder en minskning i arméns duglighet.

Friherre von Kræmer: Det kan nog tyckas, att statsutskottet förfarit litet hårdhänt i denna punkt, då man läser igenom det föregående och finner, att generalfälttygmästaren beräknat behofvet till förbrukningsammunition för eldhandvapen till 471,000 kronor, hvarifrån han dock afräknar det anslag på 216,000 kronor, som nu finnes, och derigenom kommer till en summa af 255,000 kronor. Härtill lägger han det förut visade behofvet för artilleriets ammunition, eller 40,000 kronor, hvarigenom han således får siffran 295,000 kronor, och slutligen förekommer på sid. 15 i utlåtandet en mindre post på 27,379 kronor, tillsammans med hvilken slutsiffran blir 322,379 kronor. Hvarför icke Kongl. Maj:t sedermera tillstyrkt hela denna summa, kommer förmodligen deraf, att när den kongl. propositionen afgafs, ingingo i fjerde hufvudtiteln andra anslagsfordringar, uppgående till nära 2¹/₂ millioner, som nu äro, som bekant, bortfallna. Kongl. Maj:t satte således ned beloppet till 200,000 kronor, och statsutskottet har ytterligare prutat ned det till 100,000 kronor. Det är verkligen, såsom jag i början af mitt anförande yttrade, så, att det ser litet hårdhänt ut. Men jag må tillåtas påpeka, att utskottet sedermera, i punkten 12 af detta betänkande, tillstyrkt icke mindre än 800,000 kronor till anskaffning af mobiliseringsammunition. Nu är det väl gifvet, att om man lägger upp så mycket mobiliseringsammunition, kan denna icke i alla tider ligga och vänta på ett krig, hvilket jag hoppas måtte vara så långt afögset från oss som möjligt, och då blir del efter del af denna mobiliseringsammunition i den mån den måste förnyas tillgänglig till fredsöfningar. Vidare har statsutskottet i punkten 14 anslagit icke mindre än 568,000 kronor till förändring af arméns nuvarande gevärf. Jag tror således icke, att man med skäl kan förebrå statsutskottet någon särdeles njugethet, då det, för att åtminstone i någon mån tillmötesgå föreskriften om att tillse, hvar besparingar möjligen skulle kunna göras, på det nu ifrågavarande anslaget vågat en ned-sättning af 100,000 kronor.

Jag vill dessutom påpeka det förhållande, att å detta anslag till försvarsverket till lands i allmänhet eller arméförvaltningens departement fans år 1890 en reservation af 672,189 kronor 32 öre, som till år 1891 hade vuxit till 743,695 kronor 2 öre. Nu är det sant, att det finnes flera departement inom arméförvaltningen, så att jag icke kan upplysa, om denna reservation är särskildt tillgänglig på artilleridepartementet. Men i alla fall visar det sig, att om statsutskottets nedprutning af dessa 100,000 kronor verkligen skulle vara obefogad, det dock för tillfället finnes medel i denna reservation att ersätta denna minskning.

Höjning af anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet.

(Forts.)

Det är på grund af dessa, såsom det heter i jurydomstolarna, »förmildrande omständigheter», som jag anhåller, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Abelin: På de af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i afseende på mom. b), att förevarande anslag höjes med det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare på bifall till samma hemställan med den ändring i afseende på mom. b), att förevarande anslag höjdes med det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

6 punkten.

Herr Fränckel: Såsom af detta betänkande synes, har statsutskottets majoritet ansett sig befogad att föreslå en minskning i anslaget till inqvartering åt underofficerare från det af Kongl. Maj:t begärda beloppet 20,000 kronor till 10,000 kronor. Emot denna utskottsmajoritetens åsigt hafva de fleste af denna kammars ledamöter, som varit närvarande i utskottet och deltagit i beslutet, ansett sig böra anteckna en afvikande mening och tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag. Skälet till denna afvikande mening torde ligga icke allenast deri, att utskottets majoritet icke kunnat anföra några starka skäl för en så beskaffad förändring i det kongl. förslaget, utan egentligen deri, att, i fall detta skulle komma att bifallas, verkliga oegentligheter skola uppstå i afseende på dessa underofficerares inqvartering, i synnerhet i Stockholm. Det är också anledningen, hvarför jag, som för öfrigt icke varit med om att handlägga denna fråga, ansett mig böra för kammaren framhålla, hvilka oegentligheter som skola uppstå.

Såsom af betänkandet synes, hade generalfälttygmästaren framhål- lit önskvärdheten af att få en förbättrad inqvartering åt underofficerarne. I hvad det rör Stockholm, hade detta hänskjutits till Stock-

Höjning af anslaget till inqvarteringskostnader.

*Höjning af anslaget till in-
 kvarterings-
 kostnader.*
 (Forts.)

holms stadsfullmäktige, för att desse derom skulle yttra sig och upplysning vinnas i hvad mån staden vore villig att för den inqvartering, som rörde staden, förbättra underofficerarnes vilkor. Ett sådant medgifvande lemnades också förlidet år af Stockholms kommun genom att öka anslaget härför med 6,000 kronor, hvarigenom för alla de underofficerare, som ansågos tillhöra Stockholms garnison, inqvarteringen höjdes från 150 till 200 kronor. I Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition har framhållits, att genom den höjning, som på detta sätt bereddes dessa underofficerare, har en del af de regementen, som äro förlagda i Stockholm, icke kunnat åt sina underofficerare bereda samma vilkor, med mindre staten i detta fall gjorde samma medgifvande som kommunen. Ehuru detta antal underofficerare är ganska stort, är emellertid det antal, som bor utom kasernerna och som nu icke får samma vilkor som de öfriga, inskränkt till endast 18 stycken. Det torde vara för kammaren tydligt, att det icke kan vara lämpligt att låta dessa 18 i samma stad vara i en sämre ställning än de öfriga kamraterna. Redan detta skäl är en grundad anledning att bifalla hvad Kongl. Maj:t begärt. Så mycket hellre som de skäl, som nu anföras för en förhöjning i inqvarteringskostnaderna, äro desamma, som framlades inför stadsfullmäktige, då frågan der förekom. Skälet är naturligtvis, att med den förhöjning, som nu inträdt i så många afseenden i lefnadskostnaderna, bland annat äfven i hyrorna, den summa, som till inqvartering beståtts åt dessa underofficerare, varit så liten, att underofficerarne varit nödsakade att från sina öfriga inkomster bestrida en del af inqvarteringen. Detta är en ganska stor orättvisa, då man vet, att en del underofficerare blifvit inqvarterad i kasernerna, och dels att dessa underofficerares löner äro ganska lågt tilltagna. Å andra sidan veta vi, att ganska stora pretentioner måste ställas på denna del af underbefälet, hvarför det icke torde vara lämpligt att på detta sätt inkräkta på deras inkomster genom att bestå dem för låg inqvartering. Detta var det skäl, som förmådde mig att inom stadsfullmäktige biträda beslutet om den ifrågasatta förhöjningen. Derutöfver har Kongl. Maj:t äfven måst taga i betraktande, att de underofficerare, som finnas i Göteborg och på andra orter, äfven de behöfva en förhöjning i sina inqvarteringskostnader. I det föreliggande förslaget har Kongl. Maj:t, såsom kammaren torde finna, för Göteborg begärt ett belopp af 190 kronor 50 öre och till de öfriga 96 kronor. Båda dessa siffror kunna icke synas kammaren för höga, i fall man verkligen tager i betraktande hvad som med dessa inqvarteringsersättningar skall bestridas. Nu har Kongl. Maj:t naturligtvis icke kunnat komma till annat än approximativa siffror för att kunna bereda dessa underofficerare inqvartering, då det naturligtvis beror på, huru många som skola inqvarteras inom eller utom kasernerna på de andra ställena.

Den slutsiffrå, hvartill Kongl. Maj:t kommit, eller 20,000 kronor, hvaraf 7,000 kronor åtgå att betäcka en brist i det nu befintliga anslaget, kan ingalunda anses för hög, och de skäl, som blifvit anförda

för Kongl. Maj:ts förslag, synas mig så talande, att jag, herr talman, härmed måste anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

*Höjning af anslaget till in-
qvarterings-
kostnader.*

(Forts.)

Herr von Hedenberg: Det är föga angenämt att uppträda emot dessa förslag om ökade löneförmåner åt ifrågavarande tjänstemän, som, i det hela taget, äro ganska svagt aflönade. Men man kan icke, då det gäller en fråga för armén i sin helhet, taga hänsyn till det förhållande, att Stockholms stadsfullmäktige funnit skäl att på grunder, hvilka jag icke kan ogilla, höja inqvarteringsersättningen för dem, för hvilka de äro skyldige att utbetala en sådan. Man kan dock icke af denna anledning för underofficerare i allmänhet öfver hela landet höja inqvarteringsersättningen, då i det hela taget nyssnämnda förhöjning tyckes vara det egentliga skälet till förslaget, ty det förhåller sig verkligen så, som den siste talaren yttrade, att en del underofficerare, och verkligen ett ytterst ringa antal bland dem, som icke tillhöra Stockholms garnison, men äro der tjänstgörande, skulle komma i en olika ställning med de öfriga garnisonen tillhörande. Utskottet har det oaktadt icke kunnat taga hänsyn härtill, utan ansett en förbättring i inqvarteringsersättningen vara behöflig endast för dem, som hade det synnerligen svårt, och således jemväl för dem, som hafva inqvartering i andra städer.

Det är dessutom ett annat förhållande, som bör tagas i betraktande, och det är, att servisersättningen i Stockholm, hvilken under olika tider och af olika anledningar blifvit förändrad, uppgår till ett högst betydligt belopp af sjelfva inqvarteringsersättningen. Den utgör nemligen 90 kronor, då samma ersättning i andra städer, der värfvade trupper finnas, är endast 12 kronor. Detta är en oegentlighet i anordningen, som utskottet icke kunnat lemna oanmärkt.

Gällande inqvarteringsordning må dessutom vara *tidsenlig* eller *icke*, så är den dock sådan, att den för underofficeraren bestämmer inqvarteringen *endast för hans person*. Han skall således hafva blott halft rum. Den andra hälften skulle upptagas af hans sidokamrat. Detta gifver också, såvidt jag fattat inqvarteringsordningen rätt, anledning att icke gå längre än utskottet gjort.

Ännu ett annat skäl har blifvit framställt för den af utskottet gjorda nedsättningen, hvilket skäl i medkammaren torde varit synnerligen talande, det nemligen, att den ökade inkvarteringsersättningen faktiskt måste anses såsom en löneförhöjning, och då man så nyligen som för ett år sedan med 100 procent höjde dagafföningen för underofficerarne, har man, under sådana förhållanden, icke velat gå längre än hvad utskottet här föreslagit, till hvilket jag anhåller att få yrka bifall.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Underofficerarne bilda en utomordentligt vigtig mellanlänk mellan manskapet och det egentliga högre befälet och erkännas såsom sådan i alla moderna

Höjning af anslaget till in-
 kvarterings-
 kostnader.
 (Forts.)

arméer, hvarför ock underofficersfrågans rätta lösning står på dagordningen i alla länder. De utgöra en grad af den vigt och betydhet i hären, att jag väl kan säga, att man af underofficerscorpsets beskaffenhet i en trupp kan sluta till sjelfva truppens beskaffenhet. Då underofficerarne äro raska, dugliga, pligtrogna, fylla sin plats väl och lefva ordentligt, kan man vara viss om, att samma förhållande eger rum med manskapet; äro de slappa och liknöjda, har man ingenting annat att vänta af truppen. Detta gör, att underofficersfrågan i alla arméer är af synnerligt stor vigt; svårigheterna ligga i deras ringa löneförmåner och deras stora antal, som gör, att en betydligare löneförbättring för dem medför mycket stora utgifter för statsverket. Vid värfvade armén i vårt land, och det är ju om dess underofficerare frågan nu är, möter det visserligen inga stora svårigheter att finna korpraler, som äro villige att mottaga befordran till sergeanter, ty det är mycket lockande för en man i ledet att få inträde i herreklassen, dit ju underofficerarne räknas. Men han har knappt inträdt i sin nya grad, förrän han mötes af ekonomiska bekymmer och svårigheter, och han befinner sig i sämre ekonomisk ställning än förut som korpral. I de allra flesta fall gifter han sig genast, och det må ej klandras, ty han får derigenom ett hem och kommer ifrån ungarlslifvet i garnison, som för hans klass ofta är ganska farligt. I början har han någon hjälp af hustruns arbetsförtjenst, sedan komma barnen, hustruns hjälp blir otillräcklig, inkomsterna förslå ej, huru han än släpar och arbetar för familjens uppehälle. Nöd och fattigdom inträda och med dem bekymmer, som menligt inverka på dugligheten. Det kan icke nekas, att en stor del underofficerare, i synnerhet den, som icke hinner till fanjunkaregraden, är utsliten, innan de hinna till pensionsåldern. Detta är en ganska allvarsam omständighet. Låt oss se, hvad en underofficer har i Stockholm. En sergeant af andra klassen har

lön	240 kronor
tillägg	12 »
dagaföning à 0,80	292 »
inquartering och servis	150 »
beklädnadspengar	200 »

detta gör 894 kronor

med sträng tjenstgöring hvarje dag hela året om. Med detta skall han föda, kläda, herbergera och underhålla sig sjelf, hustru och barn; någon extra förtjenst kan han ytterst sällan bekomma, då tjensten numera är så sträng. Han blir snart utsläpad, ty han eger icke tillfälle att ens sköta sig; han kan icke taga ledighet för att vårda sin helsa och hvila sig, emedan han icke har råd att mista dagaföningen. Följden är, att raska och dugliga karlar, som hafva någon möjlighet att få plats utanför militärväsendet, söka sig sådan, och på det sättet gå de dugligaste bort, blifva kronolänsmän, komma in vid polisen

o. s. v. De som kunna ernå sådana platser äro dock jemförelsevis få, de flesta stanna kvar och förblifva fattiga. Och fattigdomen trycker och bidrager mer än något annat att slappa energien; vid 40 à 50 år äro de utslitna. Derför ligger det mig om hjertat att förbättra deras vilkor på allt möjligt sätt. Nu är det fråga om att förbättra inqvarteringsersättningen. Den sammanlagda servis- och inqvarteringsersättningen går till 150 kronor, deraf äro de 90 kronorna för servisersättning och gå i de flesta fall åt för en gift karl. Men de återstående 60 kronorna äro alldeles otillräckliga till hyra för en gift karl. Statsutskottet säger, att hyrorna nu äro låga i Stockholm. Ja, de äro låga mot hvad de voro för 10 år sedan, jag har erfarenhet derom, ty jag är sjelf husegare. Men sanningsenligt måste man dock medgifva, att det tarfigare folket allt jemt bor dyrt och får betala hyror, som för dem äro höga. För 60 kronor är ej möjligt att få en anständig bostad.

Den tillökning i inqvarteringsersättningen, som begäres, skulle icke betydligt drabba anslaget. En ej obetydlig procent af de garnisonerade underofficerarne bo i kasernerna, hafva således fritt rum och komma icke att belasta statsverket, så att tillökningen kommer ej att blifva synnerligt stor. Jag tror knappt den, inberäknadt nu befintliga brist, skall uppgå till de 20,000 kronor, som beräknats. Flottans underofficerare hafva det betydligt bättre. Alla underofficerare der hafva en lön af 720 kronor eller det samma som fanjunkare vid armén, hvilket utgör en betydlig förmån för flottans underbefäl, hvarjemte äfven en stor del af dessa bo i kronans hus. Detta allt gör, att jag är varmt intresserad för hvarje förbättring, som kan åstadkommas för våra stackars underofficerare, och röstar jag därför för bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre von Kræmer: Jag instämmer fullkomligt i den skilddring friherre Leijonhufvud gifvit angående underofficerarne, om jag också tror, att han gick litet för långt, då han sade, att om underofficerarne icke äro bra, kan man icke alls lita på truppen; detta tror jag vara att öfverskatta deras betydelse, men att de äro af ofantlig vigt såsom en mellanlänk mellan officerscorpsen och truppen, är jag efter en lång garnisonstjenstgöring den förste att inse och erkänna. Men man skulle af friherre Leijonhufvuds framställning kunna tro, att utskottet tillstyrkt rent afslag till hvarje förbättring i dessa underofficerares ställning. Visserligen har utskottet icke tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag i hvad det rör underofficerarne vid regementen i Stockholm, som icke tillhöra garnisonen, men detta därför att de redan hafva 150 kronor, och skilnaden skulle då blifva allt för stor, om man ökade på äfven för dem, i förhållande till hvad utskottet föreslår för underofficerarne i andra städer. Hvad angår underofficerarne i Göteborg, är det så långt ifrån att utskottet afstyrkt alla förbättringar, att utskottet tvärt om tillstyrkt 50 procents förhöjning i inqvarteringsersättningen. Detta måtte väl icke vara så förskräckligt litet för en gång. Samma är förhållandet beträffande andra städer; Kongl. Maj:t har föreslagit

Höjning af anslaget till inqvarteringskostnader.
(Forts.)

Höjning af anslaget till in-
 kvarterings-
 kostnader.
 (Forts.)

fördubbling, och utskottet har ansett sig böra tillstyrka 50 procents förhöjning. Men då inqvarteringsersättningen för underofficerarne i Göteborg efter utskottets förslag skulle bli 140 kronor, kunde utskottet icke med bibehållen konsekvens tillstyrka förhöjning åt underofficerarne vid icke garnisonerade regementen i Stockholm, som redan hafva 150 kronor.

Beträffande herr Fränckels yttrande om siffran 10,000, tror jag det är af mycket liten vigt, hvilken siffra man här infört, emedan anslaget är af förslagsanslags natur. Det viktiga är de föregående punkterna, der det stipuleras hvad underofficerare skola få, sedan kommer det belopp, hvarmed anslaget till detta ändamål behöfver höjas. Om de 10,000 kronorna icke räcka till, det gör för ögonblicket ingenting, emedan anslaget, som sagdt, är af förslagsanslags natur, hvarför i allt fall utgår så mycket som erfordras.

Herr Fränckel har vidare yttrat, att det vore bra hårdt, att endast 18 underofficerare här i Stockholm skulle hafva 150 kronor, då de som tillhöra garnisonen här hafva 200 kronor. Jag ber då få nämna, att det icke endast är dessa 18, utan ett betydligt större antal. Detta är visserligen antalet vid landttörsvaret, men af flottans underofficerare finnas mellan 120 och 130 i Stockholm, hvilka, efter de upplysningar jag inhemtat, icke hafva mer än 150 kronor. Med denna jemförelse med flottan må dock vara hur som helst. Mig synes, som sagdt, att då utskottet nu tillstyrkt en förhöjning af 50 procent för de sämst afönade underofficerarne, de i Göteborg och andra städer, så borde man ändå icke så strängt bryta stafven öfver utskottet, derför att det denna gång icke föreslagit förhöjning åt de underofficerare i Stockholm, som redan hafva 150 kronor. Jag tror mig således med godt samvete kunna påyrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman, mine herrar! Jag skall också anhålla att få säga några ord i afseende å denna inqvarteringsfråga, naturligtvis understödjande Kongl. Maj:ts proposition.

Den skilnad, som förefinnes mellan hvad Kongl. Maj:t begär, 20,000 kronor, och utskottets förslag, 10,000 kronor, är egentligen icke så stor som den vid första påseendet förefaller, derför att af hvad Kongl. Maj:t föreslår äro 7,000 kronor afsedda att betäcka bristen på förslagsanslaget, och det är med god reda i bokföringen för enligt, att om det visar sig, att på ett förslagsanslag uppstår brist som icke kunnat undvikas, så bör också anslaget höjas, för att man icke vid årets slut skall stå med en brist, som kan på många anslag sammanlagdt blifva ganska betydlig. Således äro de 7,000 kronorna icke att tala om, men det är ändå af vigt att de stå der. Kommer sedan den lilla förhöjning i inqvarteringsersättningen, som Kongl. Maj:t föreslår utöfver hvad utskottet varit med om. Det är nu fråga om tre afdelningar. Hvad den ena, den i Stockholm, beträffar, behöfver jag icke tala om den mycket; jag vill endast nämna två saker. Det ena

är, att vid flottan torde icke finnas någon underofficer, som icke har inqvartering in natura; det andra, att då Kongl. Maj:t föreslagit Stockholms stadsfullmäktige att höja inqvarteringen åt, som jag tror, 122 underofficerare och fått detta beviljadt med 50 kronor för hvar till 6,300 kronor, går det då an, att Riksdagen säger nej åt 18 stycken? Kan någon af dessa 18 underofficerare förstå, att det skall vara bättre att ha att göra med Stockholms stad än med svenska Riksdagen. Det skulle med säkerhet förefalla dem egendomligt, om Riksdagen sade: vi vilja icke gifva 900 kronor, då Stockholms stad gifvit 6,300 kronor. Stockholms stad vet naturligtvis ganska väl, hvad det kostar att bo i Stockholm. Detta rörande denna afdelning. Hvad den i Göteborg angår, så tror jag icke, att man för 140 kronor kan få ett rum och kök der, och det blifver icke många underofficerare, som ej få inqvartering in natura uti eller invid den under byggnad varande kasernen. Beträffande den tredje afdelningen, garnisonsstäderna utom Stockholm och Göteborg, skulle underofficerarne der få 70 kronor; men tager man bort servisersättningen, 12 kronor, återstå 58 kronor om året, och jag undrar, om någon tror, att man kan hyra rum t. ex. i Malmö eller Östersund för den summan. Kongl. Maj:ts förslag är således icke öfverdrifvet, och såsom äfven har framhållits, behöfva underofficerarne allt hvad de möjligen kunna få, hvarför jag tror, att många skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Höjning af anslaget till inqvarteringskostnader.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de derunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

7 och 8 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

9 punkten.

Herr af Burén: Vid denna riksdag har jag väckt förslag om att ordinarie anslaget till volontärskolor måtte höjas från 285,000 kronor till 500,000 kronor. Genom försvarsfrågans fall läser äfven denna min motion anses vara förfallen. Jag måste beklaga detta, då detta förslag, oafsedt hvarje arméorganisation, skulle i sin mån bidragit till att öka försvaret. Då dessa skolor visat sig i stånd att utbilda ett godt och dugligt underbefäl, är det af vigt, att de, och i synnerhet volontärskolan å Karlsborg, måtte vara i tillfälle att fritt och obehindradt utveckla sig. Som detta förslag icke kunnat å nyo framläggas af Kongl. Maj:t, har jag intet yrkande att göra.

Ang. förslagsanslaget till volontärskolor.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föreliggande punkt hemställt.

Om ändrad användning af de till bataljonsläkares aflöning anslagna medel.

10 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Oaktadt denna fråga fallit i Andra Kammaren, vill jag dock be att om densamma få yttra ett par ord, då jag icke kan finna annat, än att utskottets framställning hvilat på ett missförstånd af saken.

Förhållandet är, att de flesta komitéer, som suttit för att ordna den militära sjukvården, framhållit ojemnheten och svårigheterna beträffande andre bataljonsläkarnes befordran till förste bataljonsläkare. Saken är emellertid ganska enkel, då man sätter sig in i frågan. En andre bataljonsläkare har vid de indelta regementena omkring tusen kronor. Detta är ganska litet, men han har ej heller så mycken tjänstgöring. Derpå kan naturligtvis en person icke lefva, utan det är på sin enskilda praktik som han till största delen skall existera. Tydligt är, att ju dugligare en läkare är, desto lättare får han enskild praktik, och desto svårare har han att flytta, så att ju dugligare en andre bataljonsläkare är, desto svårare har han att söka plats på ett annat ställe.

Man säger, att en officer också avancerar inom regementet, men förhållandet är icke detsamma, ty i allmänhet är det 43 officerare på hvarje regemente, och om än befordringen kan gå olika på olika regementen, så jemnar det i alla fall något så när ut sig, men läkarne äro icke flere än tre. En sådan kan således få vänta många år, och man har exempel på bataljonsläkare, som blifvit förbigångna af 20, 30 andra, om de haft otur att komma på ett ställe, der förste bataljonsläkaren eller regementsläkaren icke gått bort. Det har således uppstått en önskan att utjemna detta avancement och göra det så, att det icke kostar kronan något, och detta kan ske genom att låta avancementet gå inom hela armén. För min del har jag dock gjort en liten erinran för att bevara kronans rätt. Detta avancement skulle gå till på samma sätt som då en underlöjtnant blir löjtnant, en löjtnant kaptten, d. v. s. efter förslag af vederbörande myndighet, här medicinalstyrelsen, hvilken egde att uppsätta dem som vore i tur, såvida han icke vore rent af oduglig eller specielt sjuklig. Detta är hela saken, och huru det skulle kunna uppstå »andra missförhållanden», förstår jag icke. Det är tydligt, att på ett regemente kunna blifva två förste och två andre bataljonsläkare, men detta gör ju ingenting, därför att de hafva samma tjänstgöring. Det hela kan betraktas såsom ett ålderstillägg. Men då en modifikation i staten blir nödvändig, har Riksdagen måst tillspörjas.

Jag har endast velat redogöra för sjelfva motiven, hvilka det synes mig som utskottet missförstått.

Herr Almén: Herr talman, mine herrar! Beträffande andre bataljonsläkarnes befördran förefinnas onekligen missförhållanden gamla nog, men på senare tiden vida mer känbara än förr, på grund deraf att öfningstiden utsträckt, under det att inkomsterna af den enskilda praktiken blifvit betydligt sämre än de förr varit. Klart är ju då, att en hvar, som känner detta och har med frågan att göra, erfar en önskan om rättelse härutinnan; och då en sådan rättelse syntes kunna åstadkommas utan ökning eller åtminstone utan nämnvärd ökning i utgifterna, hade man trott, att ett förslag i den rigtningen skulle vara ytterst lätt att få bifallet både af Kongl. Maj:t och Riksdagen. Då emellertid mot förmodan detta förslag afstyrkts af statsutskottet, skulle man hafva väntat sig — i synnerhet som det gäller en kongl. proposition — att särdeles kraftiga och goda skäl för afslag blifvit anförda. Jag har dock förgäfvat letat efter dem, det får jag bekänna. Och då jag fruktar, att det är mången i denna kammare, som icke har så noga reda på saken, skall jag tillåta mig med några ord söka klargöra frågan; den är ganska enkel, jag behöfver därför icke vara mångordig.

Andre bataljonsläkarne åtnjuta som bekant 900 kr. i lön och 2 kr. i dagaflöning. En hvar kan lätt inse, att härmed reder sig ingen. De äro således hänvisade till den enskilda praktiken; men det har nu blifvit svårare än förr att på den vinna nämnvärd inkomst, till följd dels af det ökade antal läkare som finnes, dels och svårigheten att få kommunal tjänst bredvid statstjensten o. s. v. Då en förste bataljonsläkaretjänst blir ledig vid ett regemente, förlagdt mer eller mindre aflägsset från en andre bataljonsläkares bostad, vågar denne icke anmäla sig som sökande, för såvidt han icke kan hoppas att få bo kvar inom den ort, der han förvärfvat anseende och utkomst, väl vetande, att, om han flyttar till en annan ort, det icke står honom till buds att nå samma förtroende förr än möjligen efter många år, kanske också aldrig, ty nu för tiden finnes ingen brist på läkare. Han föredrager därför att stanna kvar, i synnerhet om han är duglig, och vänta på ledighet helst vid det regemente, der han en gång blifvit anställd såsom andre bataljonsläkare. Äfven om han icke missunnar kamraterna deras framgång, kan det dock under tiden kännas tungt att se tio, femton yngre gå sig förbi. Så fort dessa uppnått erforderlig kompetens, kunna de anställas såsom förste bataljonsläkare och blifva hans förmän, allt under det han tjenar kvar med sin lilla lön. Det inträffar stundom, att då en person sökt transport till förste bataljonsläkare och på grund af meriter fått tjensten, chefen säger: Ni måste flytta inom regementets stånd! Då skyndar den nyss utnämnde att taga afsked eller anmäla sig såsom sökande till andre bataljonsläkaretjänst; på grund af meriter får han den och har således genom en ny befördran blifvit degraderad. Det kan icke vara lämpligt att låta sådana förhållanden kvarstå, om de kunna undaurödjas utan synnerlig kostnad eller andra olägenheter.

Jag sade, att man hade väntat sig goda skäl af utskottet för dess

Om ändrad användning af de till bataljonsläkares aflöning anslagna medel.

(Forts.)

Om ändrad an-
vändning af de
till bataljons-
läkares af-
löning an-
slagna medel.

(Forts.)

hemställan om afslag på den kongl. propositionen. Söka vi dem, så återfinnas de på sid. 25 i betänkandet; jag skall tillåta mig att läsa upp dem; de upptaga der icke mer än fem och en half rad och lyda sålunda: då utskottet befarar, att genom bifall till förevarande framställning andra missförhållanden möjligen skola uppstå i stället för dem, som derigenom äro afsedda att afhjelpas, och en ändring i nu gällande bestämmelser för kompetens till militärläkarebeställningar synes utskottet snarare leda till den rättvisare befordran för andre bataljonsläkarne, som ansetts önskvärd, får utskottet hemställa, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må vinna Riksdagens bifall.

Man ser således häraf, att det är tre skäl för afslag. Det kunde ju vara nog, i fall de dugde något till hvar för sig, ty eljest blir det icke mycket med det hela. Ser man då på dem, så är det ena en fruktan för *möjligen* inträffande missförhållanden. Man skulle kunna tro, att dessa voro af synnerligen svår art, då redan en fruktan för möjligheten är tillräcklig för afslag. Det hade i sanning varit önskvärdt att få veta, huru dessa farliga missförhållanden se ut och hvar de kunna vara till finnandes. Vidare talas om ändring i bestämmelserna för *kompetensen*. Jag har aldrig hört någon människa klaga öfver kompetensen. Man erkänner allmänt, att de svenska läkarne hafva bättre utbildning än något annat lands, och vi få erkänna, att våra militärläkare äro i detta hänseende lika väl lottade som öfrige läkare. Skulle någon påstå, att de äro sämre än utlandets, finge man väl söka anledningen dertill i den mindre öfning, som är en följd af det lyckliga förhållandet, att vi så länge varit befriade från krig. Vi hafva icke medel till stora fältöfningar, men jag tror icke läkarne skulle hafva något emot, om Kongl. Maj:t och Riksdagen ville släppa till medel, så att det blefve något mera allvar i den vägen. Jag tror dock icke, att någon har något att invända mot militärläkarernes kompetens eller skicklighet, så att jag förstår icke, hvarför utskottet kommit med detta skäl. Lika litet fattar jag hvad utskottet menar med »*rättvisare befordran*». Deraf skulle man kunna tro, att befordran hittills varit orättvis eller, om icke orättvis, så åtminstone mindre rättvis. Ja, nog hör man klagas öfver all ting, men icke har jag hört någon befogad klagan i detta hänseende, och jag tror icke heller, att det är statsutskottets mening att komma med någon förebråelse i detta fall, då här är fråga om ett anslag.

Ser man således på dessa skäl, så äro några ofattliga och höra icke till saken, och andra af ringa eller intet värde. Jag har intet vidare att tillägga, men får i sanning bekänna, att skälen för afslag synas mig alldeles oväntadt svaga, särskildt då det rör en kongl. proposition. Jag påstår vidare, att de skäl, som finnas för en ändring, hvilken intet kostar, äro kraftiga och goda. På dessa grunder tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Kræmer: Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, då, genom Andra Kammarens godkännande af utskottets yttrande, saken i alla fall är förfallen. Men det skarpa klander, för hvilket utskottet varit utsatt af den siste talaren, har tvungit mig fram. Om statsutskottet ej har skrifvit så långt angående de olägenheter, som kunde uppstå i stället för dem, som möjligen afhjelpes, torde väl det snarare vara en förtjenst. Betänkanterna äro nog tillräckligt långa ändå. Statsutskottet trodde det låg i öppen dag, hvilka dessa olägenheter skulle vara; men då det icke tyckes vara så, ber jag att få påpeka några af dem.

Om ändrad användning af de till bataljonsläkares aflönning anslagna medel.

(Forts.)

I hvarje fullständigt regementes stat fins uppförd en förste bataljonsläkarelön 1,800 kronor med 3 kronor dagaflöning och en andre bataljonsläkarelön 900 kronor med 2 kronor dagaflöning. Genom detta förslag skulle det naturligtvis vara meningen, att det kunde komma att bli på en hel hop regementen endast andre bataljonsläkare och på andra åter endast förste bataljonsläkare. Således måste då, enligt min åsigt, så vida någon redighet i bokföringen skall kunna blifva af, alla regementens stater göras om och en särskild stat upprättas för läkare, oberoende af regementenas stater. Att de regementen, som finge två förste bataljonsläkare med tillhörande dubbelt större löner, blefve belättna, är ingen fråga om; men tänk hvilket missnöje skall råda på de regementen, som under en lång följd af år aldrig finge den i staten upptagna lönen 1,800 kronor på sitt regemente, utan finge nöja sig med de två 900 kronors-lönerna. Jag tror, att det skulle bli ett allt för välkommet material för vissa anmärkare i konstitutionsutskottet angående olämpliga befordringar, angående mannamån, angående stadsregementens och rangregementens framhållande i jmförelse med landregementen m. m. dylikt, som jag ej här vill gå in på och som utskottet ej ansåg lämpligt att sätta på papperet, utan tyckte ligga i öppen dag. Att läkarebefordringsfrågor icke alltid äro så lätt lösta, ha vi ju haft helt nyligen erfarenhet om. Jag behöfver icke erinra om, huru en läkarebefordringsfråga upprörde samhället ända uppifrån och ned, så att säga.

Det var dessa svårigheter, som under frågans närmare undersökning först på afdelningen och sedan i utskottet allt mer och mer stucko fram och som gjorde att det vid första påseende tilltalande förslaget, som ej skulle kosta något, slutade med att förkastas nästan enhälligt.

Hvad angår den antydning utskottet gjort, att de nuvarande olägenheterna skulle lättare hjälpas genom ändring af kompetensfordringarna, har utskottet icke — ehuru jag kan medgifva, att det kanske är något otydligt uttryckt — dermed menat kompetens till läkarebeställningar vid armén i allmänhet, utan tänkt, att den långsamma befordringen skulle kunna förbättras, om det kanske ginge an att ändra grunderna för kompetens till *regementsläkarebeställningarna*. Då kunde de eminenta förmågorna inom *bataljonsläkarecorpsen* dragas fram. Slutligen ville jag påpeka, att medicinalstyrelsens ursprungliga förslag, att

Om ändrad an-
vändning af de
till bataljons-
läkares af-
löning an-
slagna medel.

(Forts.)

befordringen ovilkorligen skulle gå i tur efter fullmagtsdatum, hade kanske icke gifvit så mycket anledning till anmärkning. Men Kongl. Maj:t har icke ansett sig böra i det afseendet fullt godkänna medicinalstyrelsens förslag, utan velat förbehålla sig att ej behöfva alltid strängt följa ordningen efter tjensteåldern vid befordringar. Och jag tror, att Kongl. Maj:t deri har rätt; ty det kan ju hända, att den, som står närmast i tjensteålder, dock af flera orsaker, på hvilka jag ej vill inlåta mig närmare, är olämplig. Men då Kongl. Maj:t nu ansett nödvändigt att förbehålla sig att äfven utom tjensteåldersgränsen verkställa befordran, tror jag, att statsutskottets anmärkning om de olägenheter, som skulle uppkomma, qvarstår orubbad. Ty det är icke något tvifvel om, att dylika befordringar skulle komma att gifva anledning till en riklig skörd af uppgifter om mannamån, stads- och rangregementenas gynnande på bekostnad af de aflägsse landregementena m. fl. dylika mer eller mindre obefogade saker. Jag tror, att medkammaren gjort rätt, då den bifallit utskottets förslag, och därför yrkar jag bifall till detsamma.

Herr Almén: Icke kan jag finna det vara någon nämnvärd olägenhet, om det skulle inträffa, att det på ett regemente komme att finnas två andre bataljonsläkare och på ett annat två förste bataljonsläkare, då de, såsom herr statsrådet nämnt, hafva lika tjenstgöring. Att man för den skull behöfde omgöra staten för militärläkarne, kan jag ej heller fatta. Om en förste bataljonsläkaretjenst är ledig, skötes den genom vikarie. Vid dylika ledigheter blifver alltså aflöningen förändrad. Denna olägenhet är således en ren bagatell, en liten skriffråga. Läkarne sjelfva önska utan tvifvel den förändring, som är föreslagen, och de böra väl förstå sina egna intressen lika bra som någon annan.

Den derefter framhållna faran för orättvisa i befordringar förstår jag ännu mycket mindre. Den siste talaren framhöll ju svårigheterna vid det nuvarande befordringssättet. Ja, då är det väl bra att få detta ändradt. Enligt det nuvarande sättet uppföras alltid tre på förslag, om så många sökande finnas. Nu föreslås åter befordran efter fullmagts dato, hvarigenom befordran blifver mycket säkrare.

Huru man slutligen kan komma att tala om skilnaden mellan rangregementen och andra regementen, förstår jag ännu mycket mindre, då andre bataljonsläkarne efter det nya förslaget skulle få stanna kvar vid samma regemente, men såsom förste bataljonsläkare.

Således, hur jag än vänder frågan, duga icke de skäl, som anförts emot Kongl. Maj:ts förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter i enlighet med de derunder förekomna yrkandena propositioner gjordes, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl.

Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

11 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdesets fortsättande kl. 7 e. m.

12—16 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

17 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: I afseende på anslaget till Karlsborg och Vaberget har chefen för fortifikationen i år likasom flera föregående år framhållit nödvändigheten af att hafva icke allt för små anslag för byggnaderna der, emedan eljest de tillfälliga omkostnaderna ginge till för stor procent, och arbetet sålunda blefve för dyrbart och dessa faux frais bli större, då det börjat byggas på två ställen, Karlsborg och Vaberget. Han anser därför, att 350,000 kronor är minimum, under hvilket man icke bör gå. För Kongl. Maj:t har vid budgetens uppgörande ej varit möjligt att komma upp till det anslaget, ehuru jag för min del gerna önskat det, klart inseende giltigheten af hans skäl. Men då Kongl. Maj:t föreslagit 200,000 kronor, har statsutskottet hemställt om endast 150,000 kronor. Såsom skäl härför har egentligen framhållits, att de 50,000 kronor, som afsetts för anskaffning af tre pansarlavetter, skulle kunna inbesparas, enär det ej är oundgängligen nödvändigt att sätta upp dessa lavetter, innan befästningsarbetet är fullbordadt.

Det är af två skäl jag vill yttra några ord, nemligen för att framhålla dels behovet af penningarne, dels att utskottet enligt min åsigt missförstått hela saken. När man kommer upp på Vaberget, såsom jag hoppas att åtskilliga af Riksdagens ledamöter inom en vecka komma att göra, och ser huru detta ligger på en fjerdingsvägs afstånd, beherskande hela inmarschen till Karlsborg söderifrån, är det tydligt, att hvad skall man med Vaberget, om icke för att ha kanoner der. Ty allt försvar skall vara aktivt, och om befästningen är fullbordad eller ej, så marscherar fienden likaväl fram, om man icke skjuter på honom. Kanonerna äro hufvudsaken. Hvarför lägger man i allmänhet befästningar? Jo, endast för kanonernas skull. Det är nemligen elden, som skall hindra fienden att komma fram, och befästningar finnas för att lemna plats och skydd åt kanonerna, skydd för fiendens eld och skydd för stormning. Hvad platsen beträffar, fins sådan, ty det

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

är redan sprängdt så mycket, att brunnar finnas för dessa lavetter, när de äro eller bli färdiga. Och hvad angår skydd emot fiendens eld, så är det just dessa pansarlavetter, som hjälpa deremot. De skola stå i brunnarne uti berget, och genom en särskild mekanik höjer sig lavetten, man rigtar kanonen, skjuter, och när detta är gjordt, sjunker lavetten ned igen. Det hela ligger såsom en kalott på berget och skyddar mot fiendens eld. Det är hela saken. Om dessa grafvar icke äro färdiga, är det nog ledsamt, ty fienden kan lättare storma fästet; men först och främst måste man ha kanoner.

Statsutskottets skäl äro således ej fullt korrekta, och jag tror, att mycket skäl fins för att bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Wennerberg: Den långa och bedröfliga historien angående vårt försvarsväsens ordnande lemnar mycket få sidor af något ljus, men deremot flera, och helt visst de flesta, mörka. En bland de mörkaste sidorna rörande vårt försvar är onekligen den, som det s. k. centrala försvaret erbjuder. Det har tid efter annan försök gjorts att iordningställa den enda centrala punkt för vårt försvar, som Sverige eger. Om jag blott håller mig till de sista 14 åren, har under dem Kongl. Maj:st begärt en summa, af hvilken statsutskottet och Riksdagen bifallit ungefär hälften, hvarigenom således Karlsborgs befästade ansenligt förseesats. Jag nämnde, att detta var den mörkaste punkten, och skälet är nästan genom hvad jag redan yttrat klart. Om andra fläckar kunna utplånas i afseende på handlingssättet med centralförsvaret, så fins det några, som äro utplånliga, och det är de finansiella.

Karlsborg är nu åter framme. Historien är densamma som förut. Fortifikationschefen har, liksom hans företrädare, ärligt och kraftigt framhållit behovet i bestämdt nämnda summor, ehuru äfven han har sökt inskränka desamma. Chefen för landtförsvarsdepartementet har funnit de 350,000 kr., som fortifikationschefen begärt, för högt tilltagna med afseende på statens tillgångar. Jag kan icke dela denna åsigt, dels ur principiell synpunkt, emedan man offerar aldrig för mycket på en sak, som gäller sjelfva lifvet för hela staten, dels äfven derför, att jag anser, att vi kunde prisa oss lyckliga, om staten alltjemt hade *de* tillgångar, som den i närvarande stund har. Men, såsom det skett förut, så har från denna nedprutning från 350,000 kronor till 200,000 kronor statsutskottet, i likhet med sitt vanliga sätt att gå till väga, ytterligare nedsatt detta belopp till 150,000 kronor. De skäl, som derför anförts af statsutskottet, hafva allaredan af chefen för landtförsvarsdepartementet visats vara beroende på ett rent misstag i afseende på betydelsen af den lavettering, för hvilken de 50,000 kronorna äro afsedda. Men jag vill tillägga ett annat ock. Det enda skäl, som i *slutklämmen* anförts af statsutskottet, är, att det ej är något »oafvisligt» behof. När inträder då *det* behovet? Är det, då fienden står i landet? Ja, då är det för sent.

Är det då så nödvändigt, att man skall offera så mycket pennin-

gar på Karlsborg? Vore det ej bättre att offra dessa summor på andra delar af försvaret? Nej, jag kan icke vara af den åsigt; jag är af samma åsigt, som samtliga fortifikationschefer är efter år uttalat. Ett land, hvars armé är liten och ej innehar på långt när den öfning, som andra länders nästan utan undantag har, ett land, som ej eger tillräcklig ammunition, som ej har tillräckligt goda gevär, som ej sätter i tillräckligt sammanhang försvaret i dess helhet både till sjös och lands — är det troligt att det skall kunna möta en öfverlägsen fiende på någon kustpunkt, troligen i granskapet af Stockholm, utan att på en gång riskera det lilla det har? Är det icke troligare, att detta lands krigshär *måste* snart nog draga sig tillbaka? Och hvart skall den draga sig tillbaka, om Karlsborg befinnes odugligt till försvar?

Det är ej ovanligt, att man läser upp myndigheters anföranden i viktiga ärenden. Jag ber därför, att kammaren ursäktar mig, om jag framtager blott några få punkter af hvad fortifikationschefen yttrat. Han säger: »Till följd af denna långsamhet är fästningen ännu så godt som utan portförsvar, har ännu ingen enda port, som kan stängas, och saknar stormhinder å sjölinierna samt jordskydd framför slutvärnets och proviantförrådet, för att icke tala om de under III upptagna bombfria hvalfven m. m.» Så står det till med vårt centralförsvar. Men Karlsborg har icke blott sin betydelse som en punkt, från hvilken man kan beskjuta fienden. Det finnes en annan också. När man drager sig tillbaka, måste man taga det värdefullaste med sig, lifsförnödenheter m. m. dylikt, och därför fordras en punkt icke på öppna fältet, utan en punkt, der man kan förvara och försvara det. Han säger derom: »Dess viktiga uppgift är ej mindre att utgöra den kringhågnade upplagsplatsen för de massor af krigsförnödenheter, hvilka komma att samlas å denna ort, än äfven att åt hela det yttre försvaret gifva det stöd och den ökade styrka och stadga, som kan påräknas af en god inre försvarslinie. Hvar och en af dessa uppgifter för sig kräfver, att fästningen åtminstone är tryggad mot våldsamt anfall.» Han visar på ett annat ställe, att hade Riksdagen följt de råd, som från den sakkunniga myndigheten blifvit gifna, hade vi varit helt nära den tid, då fästningen hade satts i det första skicket af verkligt försvarstillstånd. Hvad nu de tre pjäser beträffar, som de 50,000 kronorna särskildt skulle gälla, vill jag blott påpeka, att det är 4 större och 8 mindre pansarskyddade pjäser, som behöfvas, och att han inskränkt det hela till blott en begäran för 1893 om tre. Detta hvad rör de 50,000 kronor, som äro vägrade.

När det förhåller sig så, som jag nyss nämnt, vet man knappt hvad man skall svara på den frågan: hafva vi ett försvar eller hafva vi det icke? Vi hafva fragment af ett försvar, men vi hafva verkligen ej ett försvar. Vi hafva det så i närvarande stund, att en plötslig krigsförklaring skulle åstadkomma den förskräckligaste och mest berättigade oro och troligen ett derpå följande elände, och detta sjelffväldadt. — Det finnes ett språk, sagdt af en lika sträng som mild herre, hvilket genom tider-

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

nas lopp visat sin sanning. Det låter något hårdt, nästan orättvist, men det är icke det. Det heter, att »den som har, honom skall mer varda gifvet och han skall hafva öfvernog, men den som intet har, honom skall varda fråntaget hvad han har.» Just ett sådant fall är det som rörer vårt försvar och vårt Karlsborg. Det vore förfärligt, om den domen skulle gå i fullbordan. Men jag undrar, hvilken som skulle våga träda fram och säga: det hafva vi icke förskyt. Tvärtom, kommer den domen öfver oss, så träffar den ej blott de skyldige, utan ett skuldbelastadt *folk*, det vill säga den träffar oss *alla*. Lyckligt då åtminstone för *de* enskilde, som kunna hafva den bittra trösten att, så mycket på dem berodde, de ej varit med om att på vallarne vid Karlsborg få hissad en annan flagga än vår egen.

Herr talman! Jag yrkar afslag å statsutskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts.

Herr Almström: Det är med stor tvekan jag efter den siste talarens värtaliga och varmhjertade anförande tager till ordet, en tvekan så mycket större som jag kommer att yttra mig i en fråga, hvari jag ej eger någon sakkännedom och som dessutom är så vigtig. Men det är ämnets vigt, som jag anser böra ursäkta, att en i frågan olärd tagit till orda.

Under de år, jag tillhört Första Kammaren, har jag med största beredvillighet röstat för de anslag, som begärts till rikets försvar. Det är dock med en viss tvekan jag med min röst bidragit till anslag till Karlsborgs fästning — icke som att jag skulle anse, att denna fästning och de anslag, som till densamma begärts, skulle vara onyttiga och onödiga, utan därför att jag anser, att det fins punkter inom vårt land, som förr borde komma i åtnjutande af anslag till befästande än denna så kallade centralpunkt. Det är lätt att förstå, att jag härmed menar Stockholm och Göteborg, i främsta rummet Stockholm, Stockholms fullständiga befästande och Göteborgs skyddande från sjösidan. Det är nu snart, jag tror, mer än 30 år, sedan frågan om Stockholms befästande var före. Det har förvånat många, icke blott utom yrket stående män utan äfven militärer, att denna fråga ej blifvit bragt å bane och framlagd för Riksdagen, då sedan dess så många olika förslag till omorganisation af rikets försvar varit Riksdagen förelagda. Det synes mig dock, som borde det vara lättare att vinna enighet i en fråga sådan som denna, än i de mera invecklade organisationsfrågorna.

Jag behöfver ej fästa uppmärksamheten på, hurusom Göteborg ligger alldeles oskyddadt. Vid krigstillfälle kan en ringa fiendtlig eskader, kanske blott ett enda fartyg dit ingå och brandskatta staden. Man tror kanske, att Stockholm är i ett bättre läge i detta hänseende, och att de befästningsverk, som finnas till dess skydd, lemna stor trygghet. Det är möjligt, att så är. Men äfven om det ej skulle vara sant, att forcerandet af inloppet vid Oscar Fredriksborg skulle

vara blott »en half timmes affär», hvilket yttrande säges hafva blifvit fäldt under det sista besöket härstädes af en främmande flotteskader, äfven om det ej är med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att en fiendtlig flotta kan lägga sig vid åtskilliga punkter nära Stockholm, t. ex. Erstavik, och derifrån med nutidens långskjutande kanoner inslunga sina projektiler i hufvudstaden, äfven om detta icke är sant, så qvarstår dock, att det finnes många punkter i Stockholms närhet, der en fiende kan kasta i land trupper och inom kort tid marschera på staden. Man har hört både i tal och skrift ordas om vigten af att ega en centralfästning, och det har talats om, att i sammanhang med denna fästning skulle finnas en plan, utgående på att ej upptaga striden vid landets gräns, utan derpå att, replierande på centralfästningen, locka fienden in i landet. Jag har icke trott, att en sådan plan numera skulle finnas, men till min stora ledsnad tror jag mig af den siste talarens anförande kunna antaga, att så möjligen är förhållandet. Jag skulle känna mig lika olycklig som han, om en annan flagga än den svenska svajade på Karlsborgs fästning; men jag tror ej att jag öfverdrifver, om jag säger, att en fiendtlig flaggas svajande öfver Stockholm skulle på landet utöfva en vida mera nedslående inverkan och, jag vågar påstå det, äfven i militäriskt hänseende vara för landet farligare. Medvetandet af att Stockholm är tillräckligt skyddadt emot en öfverrumpling skall under krigstid ingifva nationen ganska mycken trygghet. Ett misslyckadt angrepp på Stockholm skulle enligt min uppfattning höja den sjelftillit och det förtroende till den egna förmågan att försvara sig, som vid försvaret af ett litet land som Sverige äro så nödvändiga faktorer. Icke blott de materiella medlen, utan äfven nationalandan måste, enligt mitt förmenande, dervid tagas i beaktande.

Jag har med detta mitt anförande ej afsett att yrka något afslag å Kongl. Maj:ts förslag i fråga, utan har velat begagna tillfället att uttala mig i en fråga, som ligger mig på hjertat och i hvilken jag vet att många både lekmän och militärer hysa samma åsigt som jag. Något yrkande har jag ej att göra.

Friherre von Kræmer: Det är den gamla striden igen om centralförsvaret eller försvaret vid gränserna, som af den näst-nästföregående talaren blifvit i några få ord antydd. Jag kan icke neka till, att jag ansluter mig helt och hållet till den åsigt, som deremot af den siste talaren blifvit uttryckt, att det är vid gränserna, som vi måste upptaga striden, och särskildt hemställer jag till eder, mine herrar, hurudan ställningen i landet skulle blifva, sedan hufvudstaden är tagen, Göteborg är taget, Mälareprovinserna öfversvämmade o. s. v., om det då kan hjälpa något, om vi äfven skulle kunna försvara oss vid Karlsborg, och i likhet med honom tror jag verkligen, att huru sorgligt det vore att se en annan flagga svaja på Karlsborg, vore det nästan ändå mera sorgligt att se en främmande flagga svaja öfver kongl.

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Anslag till
till Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

slottet i Stockholm. Hvem kan väl på allvar tro, att om fienden kommit så långt, att han är framme vid Karlsborg, att någonting annat då återstår än att sluta fred på de vilkor han dikterar.

Men det återstår i allt fall att se till, huruvida, äfven om man skulle godkänna den tanken, att ett centralförsvaret vore riktigt, det är möjligt att försvara den ifrågavarande centralpunkten. När Karlsborg 1819 påbörjades, var dess läge utmärkt på en halfö vid Vettern, med det i det aflägsna fjerran dominerande Vaberget, hvilket man icke fruktade, såsom liggande utanför all porté af den tidens eldvapen. Nu deremot, när fästningen kan beskötas af vanligt fältartilleri, snart nog kanske af infanterigevär, är förhållandet ett helt annat. Sveriges centralfästning, Karlsborg, är enligt mitt förmenande numera lika litet hållbar som t. ex. vid de stora fransyska befästningarna vid Metz de gamla vallarna kring staden. Ingen bryr sig om dem, utan den egentliga befästningen består i den kringliggande gördeln af från staden ganska aflägsna, fristående fästen.

»Men det är ju just detta man vill göra vid Karlsborg» skall man kanske säga, »början härtill är ju gjord genom fästet på Vaberget.» Mine herrar, det är icke tillräckligt, det måste i så fall äfven vara ett fäste på nordsidan, på Hammarsnäset och åtminstone några lättare befästningar på Vanäs- och Svanvikslanden. Med ett ord, Karlsborg måste anordnas till ett stort befästadt läger. Funnes ett sådant, kunde det ju alltid vara till nytta, ehuru jag, som sagdt, lefver i den sorgliga öfvertygelsen, att om fienden hunnit dit, är det för sent. Deremot vore de penningemedel, som användes att befästa hufvudstaden och inloppet till Göteborg, alltid väl använda. Hvad särskildt angår nedsättningen af 50,000 kronor, säger ju Kongl. Maj:t sjelf i den kongl. propositionen: »Enligt den nädigst fastställda planen vore vidare fästet afsedt för 4 gröfre och 8 mindre, pansarskyddade pjeser, och kunde, enligt hvad chefen för fortifikationen anmäler, till sistnämnda 8 pjesers anskaffande medel beredas. Vid sådant förhållande, och då fästet vid 1893 års slut borde kunna vara, om ock långt ifrån färdigt, likväl i skick att mottaga en del af denna bestyckning», etc. Jag hemställer, om det då kan vara så brådt med att anskaffa de der invecklade pansar-kanonlavetterna redan i år och att för deras skull afvika från den tradition, som under många år blifvit följd, att icke gifva mer än 150,000 kronor? Men 150,000 kronor äro ju rent af bortkastade penningar, säger man, för en sådan fästning som Karlsborg. Ja, jag vill icke precist instämna deruti, men nog tycker jag det var målande ett yttrande, som flera gånger fälades af en numera afliden, mångårig, framstående ledamot af statsutskottet och af denna kammare. Han sade sig vilja rösta för anslaget till Karlsborg hufvudsakligen ur den synpunkten, att han betraktade det som ett öfningsanslag för fortifikationen. Men jag vill icke vara lång! Jag har så många gånger förr tröttnat kammaren med mina åsigter om Karlsborg. — Jag vill blott ett ögonblick betrakta saken från en allmän-

nare synpunkt. Jag vill då säga, att jag fruktar, att ett »fin de siècle», som en fransman skulle säga, förestår för allt hvad fästningsbyggnad heter! Hvem trodde före amerikanska inbördeskriget, att de stolta lineskeppens och fregatternas dagar voro räknade? Men monitorn bröt in, och af den gamla sjökrigskonsten återstår intet. Jag befarar, att något sådant förestår för fästningsbyggnadskonsten. I alla de stora militärländerna har man redan nu formliga militära luftballongscorps. Ballongerna äro dock ej styrbara, utan det är ännu blott så kallade »ballons captifs» som uppsläppas, men fasthållas med en lina, och meningen är ännu blott att der från höjden rekognoscera, ge tecken o. s. v. Allt emellanåt uppdyka dock rykten om, att nu har man funnit sättet att styra ballongerna! Än kommer ett sådant rykte från Frankrike, än från Amerika, än till och med från Petersburg. För några dagar sedan läste jag en sådan tidningsnotis från Wien om styrbara luftballonger. Det är förebåd allt detta, och min fulla öfvertygelse är, att vid nästa krig, om någon af de intelligentare nationerna är deri invecklad, så när segerns stora pris vinkar, finner man sättet att styra ballongerna. Sedan skickar man en sådan ballong i oupphinnelig höjd ofvan fästningen, och der släpper den ned en sådan der melinit- eller dynamitbomb af jättedimension. Hvad är då fästningen värd?

Men äfven om — mot all förmodan — man ej skulle mäga att finna konsten att styra ballonger, kan det ej gå på samma sätt ändå? Jag påminner om Gambettas färd i ballong ut ur det inneslutna Paris. Hans ballong var ej styrbar; men han steg upp en dag, när molnen gingo mot söder, och hans ballong följde med molnen i oupphinnelig höjd öfver de cernerande tyskarne. Nu, när man har disciplinerade, dödsföraktande besättningar till militära ballonger, hvad hindrar att, äfven om ballongen ej är styrbar, släppa upp den i lowart om fästningen. Vinden för den öfver fästningen. Den låter i ett matematiskt beräknadt ögonblick sitt dödsbud falla, och fästningen är ej mer!

Men jag återvänder från dessa framtidsbilder, som man kanske skall säga mig äro i ordets egentliga bemärkelse gripna ur luften. De komma dock nog att bli verklighet!

Statsutskottet har ju ej här nedsatt det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till fästningsbyggnaderna. Det är blott de 50,000 kronor, som begärts till de tre konstiga pansar-tornformiga lavetterna, som skulle gå upp och ner i de i klippan huggna grafvarna — — bara de ej stanna qvar der nere — —, med hvilka utskottet tyckt, att det kunde något anstå. — Jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Casparsson: Man har, och med fullt skäl, talat om de misslyckade försöken att föra försvarsfrågan *framåt*, men ingen människa har talat om de lyckade försöken att föra försvarsfrågan *bakåt*. Då den föreliggande punkten af statsutskottets betänkande, angående anslag

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

till Karlsborg, dertill lemnar en osökt anledning, ber jag att få behandla äfven denna del af försvarsfrågan.

Sedan våra gamla fästningar blifvit raserade eller demonterade, och naturligtvis bland fästningarna icke kunna räknas sjöfästningarna vid Vaxholm och Karlskrona, hafva vi för närvarande en *enda* fästning, den vid Karlsborg. Beträffande beskaffenheten af denna, har chefen för fortifikationen lemnat en beskrifning, som återfinnes i statsrådsprotokollet, sid. 52, och hvilken nyss af föregående talare blifvit uppläst. Men skildringen är så upplysande, att jag tror att man kan citera den en gång till. Chefen för fortifikationen upplyser nemligen, att fästningen ännu är så godt som utan portförsvar, har ingen enda port, som kan stängas, saknar stormhinder å sjölinierna samt jordskydd framför slutvärnet och proviantförrådet m. m. En föreläsare i national-ekonomi indelade för många år sedan gärdesgårdarne i positiva och negativa, och om det är tillåtet att göra samma uppdelning i afseende på fästningar, så kan man säga, att vi hafva en enda fästning, och den af mycket negativ beskaffenhet. För att emellertid förbättra detta förhållande, har chefen för fortifikationen ansett, att ett årligt anslag af minst 250,000 å 300,000 kronor vore behöfligt, och för nästkommande år föreslagit 350,000 kronor. Med afseende på de dryga anslagsäskanden, hvilka i år framställts under fjerde hufvudtiteln, har Kongl. Maj:t nedsatt denna summa till 200,000 kronor, och nu, sedan de flesta anslagsfrågorna på fjerde hufvudtiteln förfallit, så har statsutskottet nedsatt summan till 150,000 kronor. Jag tror, att detta förfaringsätt med skäl kan rubriceras under benämningen att avancera baklänges, och detta blifver så mycket mer i ögonen fallande, då man tager kännedom om de anslag, som förut, t. ex. på 1870-talet, lemnades till Karlsborg. Statens tillgångar voro då visserligen icke större än för närvarande, men man hade då i friskt minne de moraliska lärdomarna från det fransk-tyska kriget, och 1871 års Riksdag beviljade till Karlsborg för år 1872 en summa af 395,000 kronor, för år 1873 beviljades 300,000 kronor, för 1874 245,700 kronor och för 1875 325,000 kronor, för 1876 325,000 kronor, för 1877 212,500 kronor och för 1878 388,250 kronor. Derpå, under trycket af de svåra åren i slutet på 1870-talet, minskades anslaget, så att för 1879 utgick 184,000 kronor; sedan nedsattes det på 1880-talet till 100,000 kronor, och med undantag för 1884 har det utgått med denna summa, ända tills det de sista åren, efter tillkomsten af befästningarna på Vaberget, höjdes till 150,000 kronor. Hvad kan då vara anledningen till att, under det man för närvarande förklarar sig så intresserad för försvarets stärkande, man nedsätter anslaget till det fasta försvaret under hvad det varit på 1870-talet? Jo, mine herrar, enligt min uppfattning beror det på den trippelalliance, som ingåtts emellan *fåvitskheten*, *missständsamheten* och den *missförstådda sparsamheten*. I den uppgjorda planen för centralförsvaret skulle Karlsborg utgöra centralorganet, det skulle vara sjelfva hjertat, som skulle drifva de förnyande och förstärkande krafterna ut

mot periferien. Den utgår från den både militäriskt och logiskt rigtiga tanken, att för att en armé skall kunna bevara sin förmåga af initiativ och sin handlingsfrihet, skall den vara befriad från den stora attiralj, som behöfves för att ersätta de under ett fälttåg uppkommande förlusterna. Denna attiralj, detta förråd måste finnas på ett säkert ställe bakom operationslinien; ur denna synpunkt har därför Karlsborg icke blott en defensiv, utan äfven en rent af *offensiv* betydelse. Denna plan var uppgjord utaf män, fostrade i krigets skola och som på Europas slagfält inhemtat krigets lärdomar, män sådana som Konung Carl XIV Johan, fältmarskalken Sandels, general Cardell, general Björnstjerna, fortifikationsgeneralen Franc Sparre m. fl. Denna uppgjorda försvarsplan förvändes af fåvitskheten till en fullständig vrångbild, och jag tror, att de politiska striderna på 1830- och 1840-talen dertill medverkade. Misstänksamheten, som så lätt slår rot i upplysta sinnen, tog fasta på denna vrångbild, och så kom sparsamheten till — och så var koalitionen färdig.

Det är här fråga om en fästning, som enligt sakkunniges omdöme har alla förutsättningar för att blifva en af de starkaste i Europa. Låt vara, att den genom sin aflägsenhet från den sannolika krigsskådeplatsen icke i allo fyller anspråken på en manöverfästning, men såsom en centraldepôt, en vapenplats af första ordningen, har den alla förutsättningar: *lättå kommunikationer* med Östersjön och Vesterhafvet och med landets folkrikaste och bördigaste provinser, *försvarbarhet*, hvilken genom de påbörjade befästningarna på Vaberget skulle ännu mera förstärkas. Och på denna fästning hafva vi nu byggt i 73 år, och dock befinner den sig för närvarande i det skick, som chefen för fortifikationen så drastiskt beskriver. Detta om det fasta försvaret. Beträffande det rörliga försvaret, så hafva vi en arméorganisation, ett arf af store konungar och framsynta statsmän, hvilken eusam inom det moderna samhället löst problemet att kunna använda den stående hären i det produktiva arbetets tjenst, en arméorganisation lika mycket egnad för krigets som för fredens värf, som visat sig kunnat lika väl främja *ordningens* sak som *frihetens* sak, och som, under mer än 200 år, först under de senaste 4 till 5 decennierna visat sig behöfva en reorganisation, och som, jag vågar säga det, ännu för 25 år sedan, för att begagna ett uttryck ur 1865 års landtförsvarskomités utlåtande, »ingen tänkande militär» skulle vilja utbyta mot de mer eller mindre lösa organisationer, hvilka sedan hafva framkommit. I stället för att bygga på den gamla genom seklen gående grunden, och på den uppföra tvifvels utan nödvändiga förbättringar och tillbyggnader, har man i stället försökt att underminera sjelfva grunden, för att i stället uppföra en modern försvarsbyggnad, lämpad efter tidens fordringar, men naturligtvis med lätt både under- och öfverbyggnad. Och huru har det lyckats? Jo, så att man nog förmått undergräfvat förtroendet till det gamla, men hvart har den bebådade nya härligheten tagit

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

vägen? Ransaka riksdagsprotokollen och fråga det närvarande, och vi kunna der erhålla svaret.

Vid betraktande af detta förstöringsarbete inom försvarets olika områden, och då jag dertill lägger mullvadsarbetet å andra samhällslifvets områden, har jag mången gång icke utan bäfvan kommit att tänka på den sinnets och tänkesättets missvisning, som antikens uppfattning brukade känneteckna såsom en varsel för stundande olyckor: »*Quos Jupiter perdere vult, dementat*». Hvad framtiden bär i sitt sköte känna vi icke, men få vi tro de politiska väderleksprofeterna, skulle det icke saknas oväderscentra vid den politiska horisonten. Vare dermed huru som helst, men jag har känt ett behof att, innan min stämma tystnat i den svenska riksförsamlingen, få uttala ett varningens ord mot den bekymmerslöshet, som på detta område gjort sig gällande. Hvad beträffar den föregående talarens funderingar om luftballonger, så vill jag blott erinra, att man lika litet lärt sig styra dessa, som den ärade talaren lärt sig att styra sin egen rika fantasi. Det snart tilländagångna århundradets morgon belyste ett genom de styrandes försummelse och vanvård förlorat *Sveaborg*; måtte icke seklets afton skymma öfver ett genom Riksdagens vanvård och försummelse ofullbordadt och oförsvarbart *Karlsborg*!

Herr talman, jag har icke rätt att framställa yrkande om högre anslag än hvad Kongl. Maj:t begärt, men den rätt jag har, vill jag begagna, då jag anhåller att kammaren, med afslag å utskottets hemställan i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, måtte bifalla denna senare.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag skall icke hålla något långt föredrag angående Karlsborgs befästande. Derför finnes redogörelse så väl i årets som föregående års statsrådsprotokoll och äfven i kamrarnes protokoll från föregående år. Men några ord måste jag säga. Här har varit tal om, hvar striden skall stå då vi få krig, om man skall slåss vid gränsen eller inne i landet. Ja, det är en alldeles förlegad fråga, och den står icke längre på dagordningen. Det faller icke någon bildad militär in att uppställa den frågan: *hvar skola vi slåss?* Den frågan är i princip ofantligt lätt att besvara: vi skola slåss så snart och öfverallt, då vi tro oss kunna strida med framgång, det må nu vara vid kusten, utanför Stockholms portar, eller inuti landet. Det är den enkla regeln, men hvar platsen blir, det kunna vi icke på förhand säga, ty olyckligtvis ligger initiativet hos den anfallande och icke hos den, som skall försvara sig. Om vi ställa upp oss på ett ställe, så kan det hända, att fienden icke kommer dit. En sorglig sanning är emellertid, att landet ligger öppet för honom i alla riktningar. Genom att stärka vårt sjöförsvaret kunna vi göra det svårare för honom att landstiga på våra kuster och försena denna landstigning, men förhindra den kunna vi icke. Således måste vi motse möjligheten af att få en fiende på Sveriges jord, och då ligger

landet öppet för honom i alla riktningar därför, att vårt fasta försvar är lika jemmerligt tillgodosedt som vår arméorganisation, och svenska hären saknar det stöd af befästade punkter, hvaraf den vore i så stort behof under ett försvarskrig inom våra egna gränser. Den första och viktigaste punkten är Stockholm. Det ligger så till, att så snart den svenska armén lidit något afbräck, är Stockholm tillspillogifvet. Det är all sannolikhet för, att en fiende vänder sig mot Stockholm, så snart han kan. Han inser nogsam, hvilken fördel han drager af att sätta sig i besittning af en för vårt nationella lif, för vår handel och industri så viktig punkt, som derjemte i strategiskt hänseende är af största vikt. År 1857 gick Riksdagen in på en plan, att Stockholm skulle befästas, och anvisade en mindre summa till arbetenas påbörjande, men redan två år derefter indrogs anslaget dertill, och sedermera har man icke gjort annat än verkställt undersökningar och upprättat nya planer för hufvudstadens befästande, men Kongl. Maj:t har ryggat tillbaka för kostnaden. Den går löst på många millioner, och förmodligen är det därför, som frågan icke åter kommit upp.

Den näst Stockholm viktigaste platsen i mellersta Sverige är Qvicksund. Äfven der äro undersökningar gjorda och en plan upprättad, men vidare har man icke kommit, och intet spadtag är der taget! Den tredje viktiga punkten i södra och mellersta Sverige är en förrådsfästning, der krigsförråden kunna ligga säkra för öfverfall, der man kan samla ammunition och öfrig materiel, som behöfves för krigföring, och der man vidare kan sammandraga vissa klasser af den unga beväringen, öfva och organisera densamma, för att sedan skicka den ut till armén, på sätt herr Casparson så värtaligt framhållit. Denna fästning beslöts för öfver 70 år sedan, och med dess uppförande har man sedermera fortgått, ehuru alltför långsamt. Det är dock bättre, att den kryper fram, än att den lägges ned. Intet land i världen utför dock sådana arbeten på ett så olyckligt sätt, som vi gjort. När man i utlandet besluter ett sådant företag, så får regeringen för ändamålet ett kreditiv på hela den beräknade summan, hvilket den får använda på bästa sätt. I Sverige får den blott en munsbit i sänder. Kostnaden blir derigenom större, och företagets fullbordande drager ut i evighet.

Nu säger man, att när fienden kommer till Karlsborg, är landet i allt fall förloradt, och således fästningen gagnlös. Jag ber att med några ord få framhålla, att det alls icke är behöfligt, att fiendens armé skall stå ända in i Vestergötland, för att Karlsborg skall träda in aktivt i landets försvar. Jag skall taga ett par exempel ur krigshistorien. I det sista kriget mellan Ryssland och Turkiet, när ryssarne tagit Plewna och turkarne blifvit tillbakadrifna till söder om Balkanbergen, skickades en betydlig rysk truppstyrka, under general Gurkos anförande, öfver vestra delen af Balkan, så att den kringgick turkarnes venstra flank och framryckte mot Adrianopel, som den anföll från södra sidan, under det att en annan rysk armécorps öfver

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Schipka-passet framgick mot samma stad från norra sidan. Der stod en ganska betydlig turkisk corps, men den var icke mäktig att motsätta sig ryssarnes dubbla anfall. Följden blef, att den turkiska armén blef totalt upprifven, och dermed var kriget afgjordt, några dagar der-efter stod den ryska armén vid Konstantinopel. Adrianopel var omgifvet af en gördel fältbefästningar, uppförda under kriget, men de voro för svaga, och eröfrades af ryssarne, oakadt tappert motstånd. Hade nu Adrianopel i det stället varit en verklig fästning, så hade turkarne kunnat hålla stånd der både länge och väl. Turkarne hade åtskilliga stridskrafter qvar, som de hade kunnat sammandraga till försvaret af Konstantinopel, om tid dertill gifvits dem. Kriget hade då fått en annan vändning, än det nu fick.

Ett annat exempel kunna vi hemta från inbördeskriget i Nord-Amerika. Sydstaterna vunno i början den ena bataljen efter den andra, men nordstaternas öfvervägande magt gjorde sig småningom gällande. Till slut skickade nordstaterna en armécorps åt vester och kringgingo så sydarméns venstra flank samt togo denna i ryggen. Följden blef, att sydstaternas armé blef instängd mellan nordstaternas begge corpser och måste kapitulera. Sådant kan hända äfven oss, om vi icke taga oss till vara derför. När fienden kommit in i landet och striden står i Södermanland och Östergötland, mellan Vettern och Mälaren, hvad hindrar fienden att skicka en corps öfver Jönköping upp längs vestra sidan af Vettern. Den väg han behöfver marschera är ej längre än de ryssar och amerikanare gingo i de af mig nyss anförda exempel. Ligga då våra krigsförråd öppna, förstör han dem och fortsätter upp genom Tiveden samt tager den svenska armén i ryggen. Men är deremot Karlsborg befästadt, så äro förråden skyddade, och fienden kan icke gå förbi fästningen. Företaget är förhindradt, och uteblifver sannolikt. Det finnes endast två vägar att följa genom Tiveden upp mot Nerike: den ena är strandvägen längs Vettern, som leder alldeles under fästningens kanoner, och den andra är vägen öfver Töreboda, äfven denna tillräckligen nära Karlsborg för att kunna derifrån bevakas. Ingendera vägen kan han gå fram, om blott vid Karlsborg står en någorlunda stark corps, ätven om denna förnämligast består af beväring. Således gifver Karlsborg oss garanti mot en sådan öfverrumpling, som jag beskrifvit, och som eljest kan för oss blifva högst olycksbringande.

Jag skall icke följa friherre von Kræmer på hans höga flygt, icke heller i hans profetior. Jag undrade blott, att han icke till slut äfven profeterade den eviga freden, lika väl som det andra han profeterade. Men den profetian, att fästningar skola blifva onödiga, den tror man icke på i Europa, lika litet som på den eviga freden, ty man bygger fästningar med ökade krafter. Karlsborg duger icke längre, sade han, emedan man kan skjuta på fästningen. Kan herr friherre Kræmer upp-gifva någon fästning, som icke kan beskjas? Det kan icke hjelpas, att man kan skjuta på en fästning, men den kan skjuta igen. Det

är en gammal regel, att det är ingen konst att taga en fästning, der »ingen hindrar gerningen.» Det är orimligt att tänka sig någon strid mellan en anfallande armé och en död befästning, det måste vara kraft mot kraft, eljest segrar ju kraften mot materien.

Hvad nu särskildt dessa kanonställningar beträffar, hvilkas anskaffande statsutskottet anser böra uppskjutas till en blifvande bestyckning, så vill jag påminna om, att Vaberget icke är en befästning af gammal sort. Det är en helt ny modell, som väl icke är uppfunnen i Sverige, men här tillämpas i sin fulla glans första gången. Hela befästningen består af gallerier, insprängda i berget, det hela omgifvet af en sprängd graf, för att skydda mot stormning. Från gallerierna äro brunnar sprängda vertikalt upp till bergets öfre yta, och i dessa brunnar skola kanoner uppställas, dels under skydd af pansartorn, dels i lavetter, som kunna sänkas och höjas efter behag, så att de ej synas längre stund än de få sekunder, som fordras för skottlösningen. Hitintills har man medhunnit ungefär hälften af galleriet i berget samt något mer än hälften af anslutningsgrafven. Nu kommer i ordningen att utspränga brunnarne för kanonerna. Som hvar och en inser, kan man ej utskära dessa brunnar i berget så noga, som man skär ett hål i träd. Vid sprängningen gå stycken ut än här än der, och hålet blir en grop eller en gruföppning, som efteråt måste formeras genom murverk eller beten, så att den får sin rätta form och storlek, sådan denna erfordras för kanonen och dess lavettage. Med brunnen stå i samband trappor, som leda ned till gallerierna och de deruti belägna magasinerna för ammunition. Äfven i sjelfva kanonbrunnen behöfvas åtskilliga inredningsarbeten, som måste utföras samtidigt med brunnen utmurning. Men allt detta kan ej ske med nödig noggrannhet, så vida man ej har ett lavettage att samtidigt passa in. Derfor är det af vigt, att dessa tre lavettager nu få anskaffas. Detta gör, att det är nödigt att få de medel, som äro i fråga, för att kunna fortsätta arbetet.

Herr friherre von Kræmer säger, att det kan ju hända, att lavetten icke alls verkar, att den nekar att gå upp och ned, då den skall begagnas. Ja, första gången kan det ju hända. Derfor är det också farligt att vänta med dessa lavetter till sist, derfor bör man skaffa dem i tid. Att dylika kunna gå upp och ned, vet man, ty de äro försökta utomlands och äfven i Sverige.

Jag skulle mycket gerna se, att Karlsborg finge större anslag, än det nu föreslagna, men då det ändock är bättre att krypa än att ligga stilla, så får jag nöja mig med att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre von Kræmer: Blott några få ord. Herr friherre Leijonhufvud utgick vid sin bevisning om Karlsborgs nödvändighet från den tanken, att der skulle våra förråd vara skyddade. Det är just det, som jag för min del icke tror. Jag tror, att denna fästning kommer att tagas, och då hafva vi blott bedragit oss så mycket mer, om

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

vi der samlat alla för kriget nödiga förråd; då är det just angifvet för fienden, hvar han kan gifva vår krigföring dråpslaget. Kunde verkligen Karlsborg göras försvarsbart, det vore en annan sak, men det är det jag betvivlar och som jag fruktar att få sorgligt rätt i. Slutligen måste jag äfven angifva ett opportunitetsskäl för bifall till statsutskottets förslag. Saken är icke afgjord med att Första Kammaren bifaller alla anslag till fjerde hufvudtiteln, utan det återstår ännu en instans. Om vi vid hvarje punkt kullkasta statsutskottets sammanjemkningsförslag, kan det ju dock hända, att vid det slutliga afgörandet detta straffar sig.

Jag anhåller fortfarande, att statsutskottets förslag måtte bifallas.

Herr Casparsson: Den siste talarens anmärkning om, att en mängd förråd i Karlsborg skulle kunna råka ut för det missödet att blifva tagna, påminner om den resande, som blef anfallen af röfvare och på tillfrågan, om han icke hade några vapen, svarade: »nej, lyckligtvis, sådana hade jag icke, ty då hade de tagit dem med.»

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt, och vidare på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

18 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till be-
fästningar å
Gotland.

19 punkten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag skulle bedja att äfven i afseende på denna punkt få yttra några ord. Huru det kommer att tillgå, om det blir fråga om att vi anfallas af fienden, det är naturligen på förhand omöjligt att säga. Det är fienden, som tager initiativet, men man måste ju försöka att tänka på, hvilken punkt, som sannolikt är mest hotad, och det torde för de fleste, som något tänka på denna sak, vara påtagligt, att bland de mest hotade punkterna äro, förutom Stockholm och Karlskrona, den öfversta delen af Norrland och Gotland. På båda dessa sistnämnda ställen har man särdeles litet trupper, och det är svårt att hastigt skicka dit sådana, hvarför trupperna på båda dessa ställen måste stödjas af befästningar. Med anledning häraf har Kongl. Maj:t också anbefält utredningar och uppgörande af planer för befästningar på dessa båda punkter. Hvarför jag för min del har tänkt, att början skulle göras med befästningarna på Gotland, är af flera skäl, som jag ber att här i korthet få angifva. Först och främst har man, enligt mitt förmenande, svårt

att tänka sig något krig, icke blott mot oss sjelfva, utan endast i vår närhet, då det är fråga om att upprätthålla neutraliteten, der Gotland icke är hotadt. Dess läge är alldeles för fördelaktigt för en krigförande magt, som har en flotta i Östersjön, för att ej denna ö skulle vara aptitlig. Men är fråga om ett krig, der det gäller Sveriges vara eller icke vara, så, huru nödigt det är för Sverige att bibehålla Gotland, och huru mycket det än skulle nedsätta vårt försvar och inflytande i öfrigt att förlora ön, kan man dock ej neka till att, är Gotland förloradt, är därför icke hela Sverige förloradt. Följden deraf är, att när vi hafva en armé, så liten till antal och svag till beskaffenhet, kunna vi icke i ett sådant krig, der det gäller Sveriges vara eller icke vara, skicka några trupper från fastlandet till Gotland, utan Gotland måste försvara sig sjelf med de trupper det har. Gotland har 3 beväring sbataljoner och litet artilleri. Ehuru denna beväring är underkastad en vida längre öfning än fastlandets beväring, är det gifvet, att dess skicklighet ej kan vara stor. Dessutom tillkommer, att dessa beväring sbataljoner, i motsats till trupperna på fastlandet, sakna stamtrupp. Således är det tydligt, att dessa trupper icke på öppna fältet kunna motstå en 2 eller 3 gånger så stor styrka af vana, utbildade fiender, utan dessa besätta ön ytterst hastigt. Hela truppen måste därför stödjas af eu befästning. Har fienden öfverrumplat ön, blir vid fredsslutet fråga, om vi få behålla den eller ej.

*Anslag till be-
fästningar å
Gotland.
(Forts.)*

En befästning bör, enligt mitt förmenande, ej ligga vid hafvet, därför att då måste den vara mycket stark och mycket dyrbar samt föra en stor besättning af infanteri och i synnerhet artilleri. Fienden kommer då med hela sin magt och behöfver icke landsätta en enda man, utan kan med sina pansarfartyg närma sig och med sina stora kanoner sönderskjuta fästningen, om den ej är så byggd, att den kan motstå anfallet. Men för att kunna strida mot fiendens pansarfartyg, erfordras en synnerligen stark fästning, och en sådan kan det icke ifrågakomma att anlägga på Gotland. Således måste man draga sig inåt landet för att tvinga fienden att landsätta ej blott trupper, utan äfven belägringsartilleri, hvilket ju alltid är besvärligt. Under flera år hafva på Gotland skett undersökningar, och både chefen för generalstaben och chefen för fortifikationen hafva varit ense om, att det enda lämpliga stället för en befästning derstädes vore Tingstäde. Det finnes många punkter, der man kan anlägga en befästning, men den blir alltid mycket dyrbar, utom der. Sjelfva platsen vid Tingstäde är på högra sidan flankerad af Tingstäde träsk. Det är en fullständig sjö, som ej är så liten. På venstra sidan åter har man Martebo myr. Det säges visserligen, att den skall torrläggas, men denna myr är mycket stor, och således har man först och främst en ofantlig slätt, som fienden ej kan gå öfver så lätt, och dessutom blir den ej utdikad öfverallt. Vid den del deraf, som ligger närmast intill platsen för den ifrågasatta befästningen, är myren ganska sank och blir der minst torrlagd. I händelse af krig är dessutom ingen svårighet att stoppa

Anslag till be-
fästningar å
Gotland.
(Forts.)

afloppet och öppna en kanal från Tingstädesjön, samt på någon tid försätta denna del af myren i sumptillstånd igen.

Jag vågar således påstå, att af strategiska skäl är nödvändigt att hafva en befästning, att den bör ligga vid Tingstäde, och att man, enligt mitt förmenande, kan inskränka sig till det af Kongl. Maj:t ifrågasatta beloppet. Men deremot kan jag icke gå in på hvad utskottet sagt, att man först bör hafva fullständiga ritningar och kostnadsförslag. De förra kunde naturligen vara fullständigare, men jag vågar påstå, att de redan förefintliga ritningarna och förslagen äro alldeles tillräckligt utarbetade, för att man deraf skall kunna bedöma hela saken och dess ungefärliga kostnad. Att på förhand nedlägga ett ännu större arbete på detta, dertill sakna vi tid och penningar.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Ja, det är nog sant, att Gotland i alla våra försvarsplaner varit en bekymmersam punkt. Ön ligger så exponerad, att man ej kan dölja för sig, att den kan blifva föremål för ett fiendtligt anfall ofantligt hastigt, och beklagligtvis kan man ej heller neka till, att under ett krig Gotland i längden måste tillhöra den, som är herre i Östersjön. Men deraf följer likväl icke, att vi böra öfvergifva försvaret af Gotland. Gotland är en värdefull ö, och gotlänningarne sjelfva vilja icke skiljas från oss. Jag vill ej alldeles obetingadt antaga, att gotlänningarne måste lemnas att försvara sig sjelfva, men sannolikt är, att de åtminstone vid det första öfverfallet måste till en tid göra det. Sedermera kan det ju hända, att äfven en fiendtlig herre på Östersjön ej kan bevaka så noga den korta väg, som ångbåtar hafva att tillryggalägga från fastlandet till ön, och att vi kunna skicka dit litet trupper, men till dess sådan undsättning anländer måste de gotländska trupperna se till huru de kunna försvara sig och sin ö, och dertill behöfva de ett fast stöd för sina förråd och sig sjelfva. Derfor har det länge varit fråga om att få en fast punkt på Gotland, och jag har i egenskap af fortifikationsofficer varit der flere gånger och berest ön.

Vore det en stor sjömagt, som egde Gotland, så vore utan tvifvel Färö den lämpligaste platsen, men der fordras många millioner till hamnens fullständigande och befästande, och vi kunna därför ej tänka på den platsen, som utan storartade befästningar är allt för mycket utsatt för beskjutning från sjösidan och anfall från landsidan. De öfriga hamnarna på ön kunna alla beskjutas från sjösidan och äro således icke lämpliga.

Af de punkter inne på ön, som kunna komma i fråga, är Tingstäde utan tvifvel den bästa. Der korsar sig 5 à 6 vägar, på östra sidan ligger Tingstäde träsk och på den vestra Martebo myr, hvilken dock, på sätt redan är nämndt, till stor del kommer att uttorkas. I söder ligger Vide myr, och på norra sidan Elinghems myr. Der äro således 4 pass, men mellan dessa är vägen öppen och ingen svårighet är att komma fram. Detta låter ju i det hela bra, men å andra sidan

kan man ej neka till, att Tingstäde äfven har vissa svagheter. Tingstäde träsk, som utgör ställningens förnämsta flankstöd, är ej större än att en corps kan marchera omkring det på föga mer än en dag. Den svenska trupp, som står vid Tingstäde, och dervarande befästning är således utsatt för ett sannolikt anfall från både norra och södra sidan. En del af Tingstäde träsk är icke bredare, än att artilleriet kan skjuta deröfver, och sålunda understödja anfallen mot norra och södra sidan. Detta gör, att den befästning, som der skulle uppföras, icke får vara för svag, och jag kan icke dela den åsigt, herr krigsministern uttalade, att man skulle kunna nöja sig med en liten permanent skans, och att resten af de erforderliga befästningarna skulle kunna fulländas i krig. Dessa fulländningar i krig hafva först det felet, att de sällan blifva färdiga af brist på tid och arbetsfolk, och om man frågar befälhafvaren på Gotland, huru många man han kan lemna till detta arbete, så svarar han »icke en enda; jag behöfver hvarje man för att gifva dem någorlunda erforderlig krigsbildning under den korta tid, vi möjligen kunna påräkna innan fienden kommer.» Sådana befästningsarbeten äro drygare att utföra, än man vanligen föreställer sig, och är jordskorpan grund, så som fallet är å större delen af norra Gotland, så att jord måste sammanskrapas från vida ytor, så går arbetet oberäkneligt långsamt. Vid Tingstäde går visserligen fram en grusås, men skall gruset transporterats eu längre eller kortare väg, så blir tiden och arbetet likaledes oberäkneligt. Vidare behöfva dessa befästningar hafva en ganska stor styrka mot beskjutning och stormning, ty de blifva utsatte för båda delarne. Slutligen måste inom en sådan mindre fästning finnas goda skyddade logement för manskapet och förrådsrum för truppens förråd. Ingen af dessa nödvändigheter kan vinnas genom nu ifrågasatta lilla permanenta skans, med tillfälliga fältverk, i krigstid utförda.

Under sådana förhållanden anser jag mig för närvarande icke kunna framställa något yrkande, utan tror, att saken får tagas upp igen i fullständigare skick.

Herr Östergren: Jag skall anhålla att få begära proposition på bifall till Kongl. Maj:ts förslag, på de skäl, som finnas anförda i statsrådsprotokollet, och på hvad som i dag yttrats af chefen för landtförsvarsdepartementet.

Friherre Klinckowström: Jag vill yttra endast några få ord med afseende å denna viktiga fråga.

Det behöfves snart sagdt inga militäriska kunskaper, synes mig, för att klart inse, att, i händelse af ett större krig med Östersjön såsom krigsteater, det för Sverige är omöjligt att skydda Gotland för främmande magters ockupation. Denna så kallade Östersjöns perla är så dyrbar för krigförande främmande magter i Östersjön, att det icke lider något tvifvel derom, att den blifver ett af de första objekt,

*Anslag till be-
fästningar å
Gotland.
(Forts.)*

Anslag till be-
fästningar å
Gotland.
(Forts.)

som dessa magter komma att kasta sig öfver och besätta. Vid tanken på hvilka ofantliga militärmagter som omgifva Gotland, nemligen Ryssland, Tyskland och England, tyckes det för hvar och en böra vara alldeles klart, att det är för oss omöjligt att skydda denna ö. Enligt min mening finnes icke annat än ett sätt att bevara Gotland åt Sveriges rike, nemligen att på diplomatisk väg få de stora militärmagterna att förklara Gotland för neutralt område. Att detta ej är omöjligt, tager jag för alldeles afgjort. Jalousien mellan nämnda tre magter är nemligen så stor, att jag tror, det de skola ingå på denna neutralitetsförklaring, på det att icke en af de tre vid ett utbrytande krig skall göra sig till herre denna dyrbara ö.

Det är på denna grund, som jag tror, att hvarje större anslag för att söka under krig bevara Gotland åt oss är bortkastade penningar. Och jag yrkar därför bifall till statsutskottets förslag.

Friherre von Kræmer: Jag skall börja med en bekännelse: att det var med ytterlig motvilja, jag slutligen i utskottet slöt mig till det afstyrkande resultat, hvartill utskottet kommit. De åsichter, jag nyss vid behandlingen af en annan punkt uttalat, angående hvar det vore för oss lämpligt att anlägga befästningar, torde tillräckligt belysa, att det enligt min mening — om något skall befästas — det är just de yttre, farligaste punkterna, der sådant bör komma i fråga. Om vi kunde åstadkomma ett verkligt kraftigt befästande af Gotland, skulle troligen de medel, som härtill användes, icke, såsom den siste talaren yttrade, vara bortkastade penningar, utan ganska sannolikt vara väl använda. Ty om kriget komme att föras på hittills vanligt sätt, och om det ej räckte alltför länge, innan vi finge hjälp, kunde dock i en fästning den styrka, som funnes på Gotland tillgänglig, hålla sig, och då vore det icke vid fredsslutet ett fullbordadt faktum, att Gotland vore eröfradt. Är det deremot taget, är det mer än tvifvelaktigt, huru vida vid uppörelsen icke den lilla statens intressen få sitta emellan.

Att på diplomatisk väg söka åstadkomma Gotlands neutralisation, lär svårligen kunna lyckas; och som i alla fall frågan härom hör, så att säga, icke till fjerde, utan till tredje hufvudtiteln, lemnar jag densamma.

Det andra skälet, hvarför jag slutligen bestämde mig att vara med om det afstyrkande utlåtandet, var, att jag befinner mig på ungefär samma ståndpunkt som friherre Leijonhufvud, hvilken icke finner sig kunna göra något yrkande i anseende till de för och emot, som här kunna sägas; men i statsutskottet kan man icke nöja sig med att ej göra något yrkande, utan måste besluta sig för endera, och då tyckte jag, att betänkligheterna för ögonblicket voro öfvervägande. Och då ej heller var föreslaget något annat påbörjande af befästningar än ett simpelt exproprierande af mark, hvarmed väl kan anstå till ett annat år, då ritningarna äro färdiga, kostnadsberäknarne eniga och det verk-

ligen blifver på tal att anlägga befästningar, beslöt jag mig för att biträda det afstyrkande utlåtandet.

För öfrigt är det mig fullkomligt likgiltigt, om kammaren i denna punkt ej bifaller statsutskottets utlåtande, men jag är *ex officio* skyldig att yrka bifall till detsamma.

Anslag till be-
fästningar å
Gotland.
(Forts.)

Herr Bergström: I motsats till den siste talaren tager jag mig friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Enligt min tanke är detta ärende icke så outredt, som statsutskottet förmenat, hvilket förmenande gifvit utskottet anledning att hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Utskottet säger sig icke vilja »ingå i pröfning huruvida, med uppförande af permanenta befästningar å Gotland, det dermed afsedda ändamål i verkligheten skulle vinnas»; men »då fullständiga ritningar och kostnadsförslag till befästningarna ännu ej hunnit uppgöras» har utskottet funnit frågan erfordra ytterligare utredning.

Går man nu till handlingarna i målet, finner man, att alla militära sakkunnige, som undersökt förhållandena på Gotland, för att utse en lämplig plats för en befästning, äro ense derom, att Tingstäde är det enda ställe, som kan komma i fråga. Chefen för fortifikationen har förklarat, »att, enligt de undersökningar, som vid så väl flera föregående som 1891 års fälttjenstförfningar med fortifikationens officerare verkstälts, och hvilkas resultat jemväl bekräftats af chefen för generalstaben vid de besök, som han tillsammans med chefen för fortifikationen gjort å ön, den enda försvarsställning uti det inre af Gotland, som lämpade sig för ifrågavarande ändamål, vore trakten kring Tingstäde.»

Nu är jag för min del, utan att vara sakkunnig, dock på det klara med, att en dyrbar sjöbefästning icke kan komma i fråga, utan att man äfven på Gotland får söka åstadkomma en befästning i det inre af landet, tjenlig att vara en stödje- och replipunkt för det fåtaliga manskapet. Man bör, enligt min tanke, gifva något på hand, att Gotland skall få en sådan befästning.

Den 24 april 1808 inryckte ryssarne i Visby. På samma dag 1892 har Gotlands försvarsförbund affärdat en skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri det uttalar »den fasta och ödmjuka förhoppning, att Riksdagen, såsom representerande Sveriges folk, skall i likhet med hvad Sveriges regering redan gjort, ådagalägga högsint nitälskan för värnandet i nödens stund af den aflägsna öus trygghet samt dess svenska sjelfständighet och frihet».

Jag kan icke föreställa mig, att man säger något afgörande ord i afseende på sjelfva sättet för befästningens utförande, i fall man beviljar det anslag, som Kongl. Maj:t äskat. Såsom synes af Kongl. Maj:ts proposition, äro de begärda medlen afsedda till inlösen af mark å Martebo myr. Ju längre torrläggningen af denna myr fortgår, dess dyrare blir marken, och därför bör inlösen ske ju förr dess hellre.

Någon nämnde samtalsvis till mig, att det ju icke kan komma i

Anslag till be-
fästningar å
Gotland.
(Forts.)

fråga att anlägga en centralfästning på Gotland. Det är icke fråga om att anlägga någon centralfästning. Den ifrågasatta befästningen är icke i någon mån att likställa med Karlsborgs fästning. Det är icke meningen att der förvara rikliga förråd, utan meningen är att för den svaga öbeväringen få en fast punkt, der den kunde försvara sig.

Jag skall icke inlåta mig på att afgöra, huruvida chefen för landtförsvarsdepartementet eller chefen för fortifikationen har rätt i afseende på detta verks beskaffenhet. Jag vill dock säga, att jag är kanske mera benägen för att gifva den senare rätt och antaga, att det kräfves tre permanenta fästen för att inrymma öns militära styrka. Men derom är ju icke fråga nu. Man gifver gotlänningarne på hand, att de skola få en sådan befästning, som de så lifligt önska.

Hvad beträffar en föregående talares yttrande, att man icke kan försvara Gotland, så tror jag icke derpå. Den, som vill försvara sig, kan försvara sig. Hade grekerna tänkt annorlunda, när Asiens barbarer under Artaxerxes' och Xerxes' regeringar framryckte mot Grekland, hade de blifvit underkufvade. De trodde på möjligheten att försvara sig, och de försvarade sig. Och slutligen blef det de, som inträngde i och blefvo herskare öfver barbarernas land.

Herr Philipson: En ärad talare har nyss yttrat, att Gotland, denna Östersjöns perla, vore dyrbar för stormagterna. Men är det så — och det är nog så — är den ändå dyrbarare för oss att ega. Och hvarje åtgärd, som vidtages till betryggande af vår eganderätt till denna perla, anser jag för min del vara välbetänt, hvarför jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes, jemlikt derunder förekomna yrkanden, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

20 och 21 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

22 punkten.

Anslag till fort-
sättande af
generalstabens
topografiska
arbeten.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Det är visserligen icke stora förhoppningar att få bifall till Kongl. Maj:ts förslag, som framkommit tre år å rad och förut afslagits af Riksdagen. Det är dock endast fråga om 15,000 kronor för att påskynda arbetet med kartläggningen af Sverige. Man kan ju egentligen icke kalla det ett

militäriskt anslag, fastän arbetet utföres af generalstabens topografiska afdelning. Visserligen behöfva militärerna kartor under krig, men under fred torde äfven andra människor minst lika mycket behöfva kartor. Så snart fråga är om att anlägga nya kommunikationsleder behöfvas kartor, och vid stora egendomsköp, stora skogsköp behöfvas kartor.

*Anslag till
fortsättande af
generalstabens
topografiska
arbeten.
(Forts.)*

I hafven sett, mine herrar, den karta, som hänger ute i den så kallade sammanbindningsbanan. Norr ifrån räknadt har man ej kommit längre än till Haparanda och söder ifrån ej längre än till Vermland. Således är hela den mellanliggande delen i saknad af goda kartor. Det bör därför ligga i allas intresse att få kartan färdig. Och så vidsträckt som Sverige är, torde det vara nödvändigt, att det begärda anslaget beviljas.

Jag har endast velat framhålla detta till förklarande af behovet af den äskade summan.

Herr Helander: Frågan om anslag till det topografiska kartearbetet har nu fullständigt samma ställning som vid sistlidne riksdag. Då, såsom nu, hade statsutskottet enhälligt tillstyrkt nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda anslaget å 90,000 kronor till 75,000 kronor. Emellertid beviljade denna kammare utan votering det högre anslaget. Nu, såsom då, föreligger ett särskildt skäl för att bevilja det högre anslaget dermed, att det på senaste tiden blifvit nödvändigt att omarbete de äldsta topografiska kartorna. Skulle nu endast det lägre anslaget beviljas, blefve följden, antingen att detta arbete måste eftersättas, eller ock att den fortsatta kartläggningen af ännu ej kartlagda trakter måste fördröjas.

Sant är väl, att vid sista riksdagen i den gemensamma voteringen det högre anslaget på några röster föll igenom, men jag vill erinra derom, att vid denna votering icke färre än 113 ledamöter i denna kammare röstade för det högre anslaget. Jag kan icke finna annat, än att Första Kammaren genom att nu bifalla statsutskottets hemställan skulle handla alldeles inkonseqvent mot förra året, och jag skall därför be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

23—25 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 59, i anledning af väckt motion om tillämpning af ifrågasatt grundskatteafskrifning jemväl å lösesum-

man för hemmansräntor, som i anledning af upphörandet utaf rättsförhållandena mellan kronan och Sala bergslag skolat uppdebiteras, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 23 och 26 innevarande april bordlagda betänkande n:o 6, angående allmänna bevillningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda betänkande n:o 7, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

1 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

2 punkten.

Höjning i afgiften för de enskilda bankernas sedelutgifts rätt.

Herr Sandberg: Då bevillningsutskottet enhälligt tillstyrkt den i ämnet väckta motionen, skall jag icke framställa något yrkande, utan vill endast begagna tillfället att uttala min åsigt, att det alltid synts mig mindre rättvist, att denna skatt på enskilda bankers sedelutgiftning beräknas efter högsta beloppet af utelöpande sedlar och icke efter medelbeloppet. Ofta händer ju, att sedelutgiftningen under åtta, fjorton dagar kan springa upp med betydliga belopp, och af en sådan tillfällig förökning af sedelstocken har en bank icke någon vinst, som på minsta sätt motsvarar den deraf föranledda förhöjda beskattningen.

Herr Ericsson: Jag skulle väl icke hafva begärt ordet, om icke en föregående talare yttrat sig i ämnet, men jag tror äfven för min del, att, ehuru bevillningsutskottet i denna punkt varit af en högst ovanlig enighet, dess betänkande dock förtjenar att underkastas en liten granskning från Första Kammarens sida.

Jag vill då erinra dem, som icke voro med 1887, att det förslag, som då förelåg, icke gick så hastigt igenom som det nu föreliggande synes skola komma att göra. Det var då en ganska betydlig majoritet i denna kammare mot bevillningsutskottets förslag att höja ifrågasvarande skatt med en krona till tre kronor för hvarje tusen kronor. Ehuru bevillningsutskottet äfven 1887 fann lämpligt att tillstyrka denna förhöjning på grund af motion af åtminstone en af dem, på hvilkas motion dess betänkande nu är grundadt, så hade utskottet dock vissa betänkligheter, och en punkt har jag ansett tjenligt att recitera. Utskottet säger om motionen, »att genom motionen afses all enskild sedelutgiftning upphörande, är tydligt». Detta kunde ju utskottet hafva

skäl att säga, då herr Oskar Erickson den tiden begärde 20 kronor för tusen. Men emellertid synes deraf, hvilka afsigter utskottet då anade ligga under den föreslagna höjningen af ifrågasatt skatt. Nu har man deremot icke fäst något afseende vid den många gånger uttalade tanken hos det parti, som icke är vän af enskilda banker, att man på den nu ifrågasatta vägen, genom ökad skattläggning, skulle undertrycka dem eller egentligare deras sedelutgifning.

I betraktande af den föreslagna, jemförelsevis ganska stora förhöjningen af ifrågasatt skatt, kan det vara fråga, om icke bevillningsutskottets ledamöter härvid, för att komma till enighet i andra för dem viktigare saker, uppoffrat en personlighet eller lagt en börda på dem, som åtminstone inom utskottet icke voro i tillfälle att försvara sig.

Det skulle kanske vara färfängt att yrka afslag; men då jag hoppas, att många, i likhet med mig, anse den föreslagna höjningen vara alltför stor, vill jag yrka på återremiss af betänkandet.

Herr Cavalli: Jag kan försäkra den siste talaren, att vi i utskottet icke uppoffrat något för att komma till detta resultat. Dertill hafva vi kommit utan några kompromisser. Jag kan ej heller forstå huru han kan säga, att vi hafva lagt en börda på dem, som icke kunna försvara sig. Jag tror, att man kan påstå, att de, som till sina försvare hafva de båda sista talarne, äro väl förvarade.

Det är icke en ny pålaga, vi vilja lägga på bankerna. Det är endast en liten förhöjning i den pålaga, som redan utgår. Vid en undersökning om det är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att en förhöjning eger rum, vill jag till en början påpeka, att de enskilda sedelutgifvande bankerna nyligen sluppit ur det osäkerhetstillstånd, hvori de befunnit sig, i det att Kongl. Maj:t beviljat dem ny oktroy för 10 år. Redan i denna omständighet finnes anledning att verkställa förhöjningen nu, derest bankerna eljest tåla vid densamma. Härutinnan lemnar den af bankinspektören uppgjorda »öfversigt af de enskilda sedelutgifvande bankernas och aktiebankernas bokslut för år 1890 samt deras ställning efter disposition af vinstmedlen för samma år» en mycket god ledning. Enligt denna officiella handling utgjorde bankernas kapital den 1 januari 1890: grundfond 56,200,000. Bruttovinsten utgjorde 11,300,000 och nettobehållningen 6,000,000 i runda tal. Bruttovinsten motsvarar närmast 20 procent och nettovinsten närmast 11 procent å grundfondskapitalet. Vinstutdelningen utgjorde i en bank tolf procent, i sex tio procent, i en nio procent, i tio åtta procent, i fyra sju procent i en sex och en half procent, i två sex procent och i en tre procent. Således af rikets 26 banker har endast en enda lemnat lägre utdelning än sex procent. Och denna bank var Kalmarbanken, i hvilken af allmänt kända skäl utdelningen blifvit temligen låg. Men den lemnade utdelningen är icke enda vinsten af bankernas rörelse. Under de år, bankerna existerat, har hop-

Höjning i afgiften för de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt.

(Forts.)

Höjning i afgiften för de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt.

(Forts.)

samlats en reservfond af 10,940,342 kronor och till framtida disposition afsatts 5,213,525 kronor eller tillsammans 16,153,867, således nära 30 procent af hela grundfonden.

Nu kan man kanske säga, att i följd af ökningen i afgiften för sedelutgifningen resultatet icke kommer att blifva så godt. Då hafva vi naturligtvis att undersöka, hvilken rol ökningen spelar. Bevillningsafgiften af de sedelutgifvande bankerna utgick 1890 med ett belopp af 198,684 kronor. Med den föreslagna förhöjningen skulle afgiften utgjort 331,140 kronor, och ökningen således uppgå till 132,456 kronor. Om jag drager denna sista summa från nettovinsten 6,043,981 kronor, visar sig, att äfven om den högre sedelutgifningsafgiften då gält, skulle bankerna lemnat en nettobehållning af 5,911,525 kronor.

Under år 1890 afsattes till reservfonden 416,000 kronor och till framtida disposition 907,000 kronor eller tillsammans 1,323,000 kronor. Drager jag härifrån det belopp, hvartill med förhöjningen sedelutgifningsskatten skulle uppgå, finner man, att år 1890, utan att minska utdelningen med ett enda öre, dock till nämnda fonder skulle kunnat afsättas 1,191,000 kronor.

I en sådan undersökning som denna borde man besvara den frågan: Huru stor är vinsten af sedelutgifningen? På denna fråga är dock svårt att lemna ett bestämdt svar; men om jag vågar antaga, att sedelutgifningen lemnar bankerna lika stor vinst som den ränta, bankerna erlagga för penningar insatta på upp- och afskrifning, eller 2 å 3 procent — jag har hört uppgifvas att man skulle dertill beräkna vinsten å sedelutgifningen — så, hvad gör 2 å 3 procent på den summa, 61,200,000 kronor, som de enskilda bankerna hade utelöpande den 31 sistlidne mars? Jo, öfver 1,200,000 kronor å 1,800,000 kronor. Då den ifrågasatta afgiften uppgår till endast 331,140 kronor, synes mig, som om utskottet handlat ganska moderat mot de enskilda bankerna genom att framlägga det nu förevarande förslaget, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Ericsson: Jag finner visserligen, att bevillningsutskottet fått en så vältalig sakförare, att det är svårt för mig, som knappast har betänkandet till hands, mot honom lemna ett jemförligt svaromål. Jag vill dock rätta ett fel, som han i sitt anförande begått. Han talade nemligen om den stora vinst, bankerna skulle göra. Jag vet visserligen att några ha stor vinst, men jag känner till andra, som understundom knappt gifvit någon utdelning alls. Bankerna erlagga ju emellertid bevillning för sin vinst. Sätt då hellre en högre bevillning för bankvinsten, men låtom oss icke slå in på denna väg och pålägga en sådan här accis, ty detta är en accis! Och man har icke gjort sig reda för om den är rättvis eller icke!

Den föregående talaren påpekade orättvisan af att lägga högsta beloppet samtidigt utelöpande sedlar till grund för skatten, ty det vore endast en kort tid af året som denna sedelstock vore utelöpande.

Jag anser därför att i den delen återremiss bör ega rum, så vida *Höjning i afgiften för de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt.* ett ställe, der det finnes, för att lägga på ett annat ställe, der det fattas. Är deremot meningen att försvaga de enskilda bankernas verksamhet, så kan man bifalla betänkanudet.

Som jag likväl icke tror att detta är meningen, vidhåller jag mitt yrkande om återremiss.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag är icke med i styrelsen för någon bank, men har haft tillfälle att ganska väl taga reda på bankväsendet. Min uppfattning är den, att det för bankernas ekonomi är af ganska liten betydelse, om man pålägger en något större skatt, ty följden blifver blott den, att bankerna taga igen den ökade skatten af publiken genom att sätta ned depositionsräntan en half procent några månader eller höja utlåningsräntan eu half procent någon tid, och de få sålunda precis detsamma i inkomst. Men, säger man, kreditaktiebolagen konkurrera med dem. Det har ingen fara med den saken! *De* följa så gerna med, och det blir publiken som får betala skatten. Dessutom förlorar sedelutgifningen allt mera af sin betydelse för de större bankerna. Det är med de upplånade medlen de hufvudsakligen sköta sig.

Jag anser emellertid detta sätt att anfälla de enskilda bankerna vara orätt. Då Kongl. Maj:t har rättighet att meddela koncession för här ifrågavarande banker, böra de ega rätt att åtnjuta de fördelar de hafva vid koncessionens meddelande, så länge denna varar. Att genom ökad beskattning söka komma åt dem är därför ur konstitutionel synpunkt orätt och borde ej komma i fråga.

Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Cavalli: Jag tillåter mig att fästa uppmärksamheten derpå, att det är, för hvilket jag lemnade redogörelse, icke var godtyckligt valdt, utan att det är det sista, för hvilket någon officiel uppgift föreligger, och att jag således hade allt skäl att grunda min framställning på förhållandena under det året.

Vidare ber jag att få erinra, att en återremiss icke torde tjena till mycket, då Andra Kammaren redan fattat sitt beslut i ämnet och godkänt utskottets förslag. Vid sådant förhållande skulle en återremiss endast föranleda till en hemställan från utskottet, att Första Kammaren ville fatta beslut i frågan.

Gent emot den siste ärade talaren ber jag att få påpeka, att, på sätt jag i mitt förra anförande sökte visa, genom en sådan förhöjning af afgiften för sedelutgifningsrätten, som här ifrågasatts, de enskilda bankernas verksamhet hvarken skulle förhindras eller försvåras, och jag tror mig ock hafva visat, att, om den förhöjda afgiften skolat erläggas under förlidet år, bankerna äfven med de räntesatser, som då gylde, lemnat ett sådant resultat, att de kunnat betala den högre afgif-

Höjning i af-
giften för de
enskilda ban-
kernas sedel-
utgifningsrätt.

ten och hafva en ganska betydlig behållning utöfver utdelningen till aktieegarne för afsättning såväl till reservfonden som till framtida användning.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Unger: Jag är i allt väsentligt förekommen af friherre Leijonhufvud. Jag tror i likhet med honom, att bankerna nog kunna bära den här ifrågasatta beskattningen, men jag finner den vara ur principiell synpunkt oriktig och vill därför för min del icke vara med derom. Man kan ju visserligen härtill svara, att den origtiga principen redan är etablerad genom den nuvarande beskattningen, och det förhåller sig nog också så, men jag håller före att, då man finner sig vara inne på en orätt väg, man åtminstone icke bör gå än längre på densamma. Jag får därför yrka afslag på utskottets förslag.

Herr Sandberg: Jag ber att få nämna, att i södra Sverige, der jag känner förhållandena, sedelutgifningsrätten icke anses lemna den räntefkastning, som den näst siste talaren uppgifvit, utan den egentliga fördel, denna rätt der medför för bankerna, består deri, att de kunna hålla en mängd afdelningskontor derigenom att de vid dessa hafva i sina egna sedlar räntefri kassa. En så stor vinst, som den ärade talaren angaf, torde endast förekomma i Norrland, der man på grund af de stora områdena för bankernas verksamhet kan hålla sedlarne utleöpande en längre tid. Erfarne bankmän i södra Sverige säga, att 8 å 10 dagar är medeltiden, under hvilken sedlarne der kunna hållas utleöpande, och hvad som på en sådan tid kan förtjenas är icke särdeles mycket.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels afslag derå, dels ock att punkten skulle visas åter till utskottet.

Derefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition dervid antagits afslag å utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i 2 punkten af sitt betänkande n:o 7, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Viuner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—62;
Nej—47.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om höjande af bevillningsafgiften för spelkort, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

ej mindre till Riksdagens skrifvelse, n:o 39, till Konungen, angående ändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 om försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker,

än äfven till följande delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen;

n:o 2, slutmeningen;

n:o 3, angående val af justitieombudsman och hans suppleant;

n:o 4, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

n:o 5, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;
samt

n:o 6, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret i fråga om de af dem vidtagna åtgärder i afseende å uppförande af riksdags- och riksbankshus å Helgeandsholmen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Justerades sju protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3 27 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
